

12768.

~~12768~~

12768.

HÓFEHÉRKE.

*

REGÉNYES SZINJÁTÉK HÁROM FELVONÁSBAN,
ELŐJÁTÉKKAL.

1384

*

IRTA

BRÓDY SÁNDOR.

BUDAPEST,
LAMPÉL RÓBERT (WODIANER F. ÉS FIAI)

CS. ÉS KIR. UDV. KÖNYVKERESKEDÉSÉNEK KIADÁSA.

Az orvos. (Borotvált, fakóarcú, gyér hajú, Idős férfi, akinek viselkedésén — az öltözködésén is — meglátszik, hogy magába mélyedt, benső életet folytató, szórakozott ember. Van rajta valami az elzüllyöttség színéből. Alig él valami gesztussal. Falusi körorvos, ötvennégy-ötvenhat éves.)

Helena, leánya. (Tünneményes szépség. Szinte vakít, oly fehér. Szokatlanul nagy fekete szemei vannak. Görög kontyba csavart haja, mintha régi arany porával volna behintve. Olyan erőteljes, hogy szinte asszonyos már. Mégis, a két első felvonásban csak félig hosszú ruhát visel és az alól kilátszik fehér bálci cipője és ugyancsak fehér harisnyája. Szenvedélyesek, gyorsak, nyugtalanok a mozdulatai. Mindkét keze csupa gyűrű, a meztelen nyakán gyöngy, a füleiben egyiptomi karika fülbevaló. Tizenkilencz éves.)

A orvos felesége. (Kiöltözködött sovány parasztasszony. Sötét, mesterasszonyos ruhát visel.)

A szolgáló. (Erdélyi székely parasztasszony.)

A kis tiszteletes. (Egy keszeg fiatal református pap, szürke magyar ruhában, de czugos cipőben jár. Napbarnított, tuczat fej.)

A barát. (A rendes, mulató, budapesti uriember.)

A boltos.

A kántor.

Az uraság fia.

Éjszakai kávéház-alakok. Munkások.

Egy fekete ruhás leány.

Éjjeli őr.

A színjáték a mi időnkben történik, hat hónap lefolyása alatt.

Előjáték.

(Mielőtt a függöny széthúzódna, két perczig egy szomorú hallgató magyar dal végét játszzák a színpadon. A muzsika bele-beleüt az izgatott, de mégis zsibbadt és petyhüdt hangulatba. Mintha közben-közben, de nem arányos időközökben, kinyitnának egy ajtót és akkor hallatszanék be egy-egy összefüggés nélkül való melódiatöredék, trilla, csuhaj, tükörzúzásnak, üvegtrésnek a hangja. A jelenés végét azonban egyenletes muzsika, valamely magyar ábránd kíséri.)

ELSO JELENET.

Kávéházi alakok, BALASSA, A BARÁT.

(Kis kabinet separéé, jobboldalt szőnyegajtó, hátul nagy szétnyitható kettős ajtó, a melyet a függöny széthúzása pillanatában tolnak kétfelé. Az éjjeli kávéház látszik, elhagyatott, az asztalokra vannak rakva a nádszékerek, egy oszlop mellett bóbiskol egy frakkos piccolo. A kettős ajtó mellett egy kopott fekete ruhás néni söpri kifelé a jórészt virágból álló szemetet.

A szőnyegajtón keresztül — a másik separééből — nagyobbára kivágott, világos színű ruhába öltözött virágárus kisasszonyok, ballet-leányok, chan-

sonettek özőnlenek ki nevetve, tánczolva, a szomorú nótán fölizgulva és föllekesedve).

Egy virágárusleány. (A ki legelől van a csoportban. Megdöbbenve áll meg a kellős ajtón beözönlő reggeli viláosság előtt.) Kisasszonyok, reggel van!

A kövér úr. (A csoportban majnem elvesz, két lány van a karján, egy harmadik a frakkja szélét fogja.) Leányok, menjünk ki a természetbe. Nézzük meg a nap felköltét. Vizzeljük meg a reggelt!

Egy másik leány. Nincs szerencsém, én nem ösmerem. A mikor otthon voltam a mamámnál... (A mamámnál... a mamámnál! gúnyos és tréfás fölkiállások és az általános nevetés közben nem lehet hallani, mit beszél.)

A kövér úr. (Fontoskodva emeli karját a magasba.) Csend, legyetek tekintettel a bent mulatókra. Aki akar, az jön. Akartok tejet inni a litetben?

Egy fekete ruhás leány. (A csoporttól elválvá, lehetőleg elől a színpadon, szemben a közönséggel. Megrázkódik a tej szóra.) Fúj, pancs! Pezsgőt, pezsgőt! *Kiabálás: tejet, pezsgőt!*

A kövér úr. (Szónoki pose-zal.) Tiszteljétek a reggeli órát: arany van a szájában!

Egy fekete ruhás leány. (A csoport felé fordulva.) Az aranyat adja ide és tartsa meg belőle a náthat. A reggel házi leányoknak való, akiknek nem baj, ha csunyak is. En nem szeretem a napali viláosságot, a nap nem jól áll az arcomhoz... A nap az olyan, mint a vallató bíró —

A kövér úr. Talán ezt már tetszik ismerni?

Egy fekete ruhás leány. Nem tagadom, állottam előtte... Megmondjam hogy miért? (A leányok: nem, nem!) A reggel arra való, hogy lefeküdjünk, a nappal hogy aludjunk. Ha néha fölébredek és megnézem magam a tükörbe, huh de csunya vagyok. (Megfogja egy leány kezét.) Hát

még te milyen lehetsz, a macska szemeddel, amelybe nem süt be a villany, a pisze orroddal, amelybe besüt a nap... Mindég éjjelnek kellene lenni! Csukjátok be az ajtót, az ablakokat, ne eresszük ki az éjszakát!

Egy virágárus leány. Nem, nem, menjünk, nézzük a reggelt, én tejet akarok inni, jó akarok lenni! (Leányok: Tejet akarunk inni, jók akarunk lenni! A kövér emberbe fogódzva, nevirtve, énekelve, kiabálva el.)

(Balassa. A barát. Kis asztal mellett ülnek, égő grog mellett. Némán nézték a csoportot, amelyből egy leány kivált, mozdulatokat tett feléjük, virágot kínált, keltette magát, de Balassa visszautasító mozdulatára beszüntette az érdeklődést.)

A fekete ruhás, akit a társnői otthagytak, megáll közel Balassához.)

Egy fekete ruhás leány. Magához üljek?

Balassa. (Nemet int a fejével.)

Egy fekete ruhás leány. Maga is megy tejet inni?

Balassa. Haza megyek, elég volt!

Egy fekete ruhás leány. Ma nem kísér haza? Ha világos van — tudja, félek.

Balassa. Hazatalál, nem félttem!

Egy fekete ruhás leány. És egyáltalán nem akar többé hazakisérni?

Balassa. Maga mondja.

Egy fekete ruhás leány. No jó. Tehát maga engem elhagy.

Balassa. Azt nem, csak tisztelni akarom ezután.

Egy fekete ruhás leány. (A keblére tűzött virágbokrétiát leszakítja, Balassa felé dobja. A bokréta a férfi lábai elé hull.) Süssé meg a tisztelét! (Hízlelve, csábitva.) Hát csakugyan nem jön? Es nem akar jönni soha többet? (Elérzékenyedve.) Tudja-e,

hogy én az ötödik emeleten lakom, fogom magam, fölmegeyek most lassan, de lejövök olyan gyorsan...

A barát. Maga az?! Mért nem mondja?! Maga, aki minden früstök után meg szokta ölni magát... No igyék egy kortyot, az igazi álomkortyot! (*Pezsgős poharat nyújt felé.*)

Egy fekete ruhás leány. (*Durczásan.*) Nem kell! Velem ne tréfáljanak! En egyszer — három hónapig feküdtem a kórházban — lúgkövet ittam, mert elvesztettem a drága hajtűmet! Nekem egyszer eszembe jut... most hazamegyek! (*Szélvész, egy csilinderes, frakkos fiatalembert pillant meg, aki a szőnyeg ajtóban áll és kedvetlén nézi.*) Mit leselkedik ott? Együgyű! (*A férfi karjába ölti a karját, gúnyos fejhajlítással Balassa felé — el.*)

MÁSODIK JELENET.

BALASSA, A BARÁT.

A barát. (*Kaczagva.*) Brávó, ezt szeretem, így szeretem a nőt!

Balassa. Te nevensz rajta, én meg a bensőmben sirok érte!

A barát. Nem akarnád megmenteni?

Balassa. Azt nem, de szeretnék utána menni, elvenni a másiktól... De meg vagyok csömörölve, és mégis vágyakozom. A vérem az nem hágy békén, de belátom... (*Fölemeli a lábainál heverő virágot.*) Mit csinálnak ezek az élő virágból! fuj, a parfümtől bűdös. (*Eldobja.*) Bódít mégis. Eh, legyen vége ennek a bódulatnak, elég... elég...

A barát. Ugyan ne komédiázzon maga. Maga után bódulnak, maga az éjszaka ideálja. Ismerek itt egy leányt, akinek mindég bajtli van a kezében. Abban csak két tárgy, egy bizonyítvány, hogy

baróné volt az anyja és egy pár sarkantyú, a magáé, tüzérönkéntes korában viselte...

Balassa. Epen ezekért utálok magamát, hogy leköt, foglalkoztat, csábít és elveszít, az az élet. Megint itt virradtunk! Hát nem lesz ennek a csúf életnek soha vége! Más becsületes ember — a mi korunkban, — most a másik oldalára, a kis felesége felé fordul.

A barát. Hogy tovább aludjon. Utálatos dolog ez az alvás, ráerünk vele, ha meghaltunk. Csak annyit, amennyit muszáj. Es — a lánynak igaza volt — főképp nappal, amikor az élet ugy sem érdekes. En évek óta reggel fekszem és egészséges vagyok, mint a makk. Éjjel ébren akarok lenni mindig és kinyitni minden pillanatnak a szemét, hogy lássam a tűzét, a könnyét; mindegy nekem, ha fájdalmas, ha örömteljes, csakhogy legyen. Élni, csak élni, piszkosan, mámorosan, vérezve, rothadva bár.

Balassa. En meg csak tisztán tudok élni és éjjel után mégis itt vagyok, bár valóságos tragikus hangulat fog el arra, amit látok. Lányok virágot adnak pénzért, csókot adnak pénzért, mindent adnak pénzért. A szívem összeszorul, ahogy nézem ezeket a haeterákat, akiknek a pezsztől habzó, vonagló szájuk egykor reszketett az első csóktól... Ugy érzem, mindannyi mint szűz és illatos lehellet született, és az élet kavarta, fordította át őket piszkos és fojtó forgószéllé, mely sárral, virággal, ronggyal, papírral, örült kavarodásban tánczol, maga sem tudja miért...

A barát. Mit bánod, neked csinálja, a te mulattatásodra. Örülj neki, hogy itt ilyen az asszony; egy-egy nagy hajas bábú, a mulattatásodra temett, néhol, igaz, hogy veszedelmes, de csak akkor, ha komolyan veszed. Benned a hajlam, igaz, megvan; nem félted-e szivedben most is a lányt,

aki a halállal fenyegetődött és nyomban megvilágosodott? Nem jár-e a fejedben, hogy utána menj és megnézzed, nem csinál-e valami bolondot? Eh, te el vagy veszte: asszonyok bálványának és asszonyok rabszolgájának született. Komolyan veszed őket.

Balassa. Hogy komolyan-e? Semmit mást, csak az asszonyt. Az álom, az ételem, az italom. En ismerem őket — anyám és leánytestvéreim voltak — és hiszek bennük. De nem itt ezekben és nem azokban, akik nagyvárosokban élnek. Edes áhítattal gondolok egy falusi, szőke, kis leányra. Ezekről a fekete lányoktól — félek. Nagyon is szépek, nagyon is kívánatosak. A szemük csupa sötét fényesség, csupa titok. Csakhogy, amíg lányok, maguk sem tudják az önmaguk titkát. Csak sejtik; majd, ha asszonyok lesznek, akkor nyilatkozik meg az előttük teljes valóságban. Néme-lyik úgy várja ezt. Vágnak, sietnek férjhez menni, hogy mindent megtudjanak, hogy élvezzék ezt a gyönyörű életet. At akarják ölelni egészen, úgy, mint egy férfi; minden kell nekik, csak az anyaság nem! Ah, az förtelmes, kínos, útalatos, pedig titokzatos; mindent tönkretesz, a termetet, az arczszínt, a férfiak illuzióját és barnítja a fekete haját . . .

A barát. Eh, te is vad fantáziával, tehát hazug színben látod a nőket. Azt hiszed, más ember-fajta. Olyanok ők is, mint mi, hevesek, vízvérűek, okosak, okatlanok, esznek, isznak és szeretnek. Pillanatnyi vad hangulatokon nézi és ítéli meg a nőt a férfi, és ebből támad, hogy oltárt csinál abból, ami velünk együtt egy hús és vér. Ez a régi idealizmus, amely egyszersmind hitvány bábba teszi az asszonyt, amikor fölmagasztalja. Eh, nem is eszményítés ez, hanem okatlan és világtalan elbizakodottság, amelynek szemét kiüti a valóság

és még se látja. Te is mit fantáziálsz itt fekete leányokról? Kik azok, hol vannak?

Balassa. Tele van velük a főváros és ilyenkor, tavasszal, oly szépek, jéghideg arczuk ugy melegít, fekete hajuk szinte szikrát szór, hogy én csak azt csodálom, mért nem halunk mi férfiak előttük rakásra, mint a legyek, ha tele ették magukat czukorral . . . Komolyan, én ilyenformán érzem magamat. De szerencsére tudom, hogy így vagyok. Nem kell nekem egyikőjük sem. — Nekem Hófehérke kell!

A barát. Hófehérke? Nos, vajon, vajon?

Balassa. Az. Eddig csak éreztem, halványan; sejtelmesen. De most ennek a grognak a gőzében egy pillanatra egész világosan láttam is, hogy milyen. Fehér, nem nagy, karcú. Olyan ruhában, mint a milyent a Kisfaludy korában viseltek. Fűző nélkül, nem olyan észbontó mellet, mint a milyennel a feketeleányok elbódítják szemedet. De kis keblükön édes lehet a fáradt fejnek megpihenni. Világos, puha, szelid a haja, a homlokából kifésülve. Egy kis kacérság van a soppjában, amint a haja lágyan, gyenge fényvel fölfelé türemlik. Csakhogy ez a türemlés abból az időből származik még, amikor Hófehérke kis leány volt és még csak nyakig érő hajában kőfésűt viselt.

A barát. Talán a csecsemő Hófehérke is benne van a grogban?

Balassa. Az is. Sőt a családja is. Messze vidéken laknak, kis faluban, amely mellett még szel-leme se járt vasuti-engedély spekulánsnak.

A barát. Mi, s a familia?

Balassa. Jó, egyszerű emberek.

A barát. És naiv nagybirtokosok.

Balassa. Ne tréfálj velem. Kántorok, tanítók, református papok leányai. Egyet ismertem is már. Kék a szeme, mint a lenvirág. Mindég kívántam,

vajha Pestre hoznák férjhez. Pompásan főzött és bámulatosan tudott mosolyogni. De papné lett, mint az édes anyja. És most körülfonja férjét, lágyan, mint az iszalag.

A barát. Mi az az iszalag?

Balassa. Egy virág.

A barát. Elképzelem, hány szakadt cipőjű, nedves orru kölyke lehet már ennek a virágnak.

Balassa. Hallgass, az ostoba képeidtől nem látom Hófehérkét többé. *(Földül.)* De fel fogom keresni az igazit, az élőt. Valamelyiket, egyiket, mert én azt hiszem, hogy sok van. Csak rá kell ülni a vasutra . . .

A barát. Hát ülj rá!

Balassa. Hát ráülök. Megállj, ráülök, megmutatom neked, hogy fölkeresem. Rátalállok vaktában, bekötött szemmel. Kell, hogy rátaláljak.

A barát. Így félálomban, mámoros lázban.

Balassa. Így felocsudva és megtisztulva.

A barát. De a vasuti pénztárosnak meg kell mondanod, hová megy?

Balassa. Erdélybe. Valami oda vonz, magam se tudom mi, senkim sincs ott, annyit tudok róla, amennyit a másodikban tanultam és ami egy rég olvasott Jósika-regény fantazmagoriáiból maradt a fejemben.

A barát. Úgy látszik, elég maradt.

Balassa. A szívemben minden megmaradt, ami kis fiukorom óta benne él. Hogy lenni kell valahol egy fehérarcú szende lánynak, aki értem született. Egy szerény bibliai nevű leány. Éva, Sára, Magda, Mari. Gyönyörűség elképzelni is, amikor egyszerre csak elébe állok, magányos várakozásában egyszerre meglepem, kényszerhelyzetéből, amely már-már egy eléje vetődött férfi karjaiba dobja, kiszabadítom. Megpillantom, megismerem, megpillant és azonnal megismer . . . Mit hosszú,

újon ismerkedés? Egy negyedóra és mindent tudok róla. Ha ő az, egy pillanat és megérez, és abban a pillanatban én is megérezem. Csalódás?? Csak azokban lehet csalódni, akik csálni tudnak, áttatnak évekgig, hordják a lárvát, és amikor elunják jónak, szépek látszani előtted, lepattantják . . .

A barát. Villámok szerelem, nem vagy te elektro-technikus?

Balassa. De az. Fő az első benyomás. Meglátni, megcsókolni és elvenni.

A barát. Oh Romeo, mért vagy te Romeo. Kár érted, szép legény voltál. *(Muszárlja.)* Elhiszem, hogy istent lát benned a legelső falusi lány, akinek azt mondog, hogy szereted. De mi lesz aztán, hová dobod a letört, az elhervadt hónapos rózsát . . . Menj inkább a fekete ruhás lány után és mentsd meg. Rózsás körme . . .

Balassa. Nem érzem többé a bestiáknak karmát. Könnyű a szívem, úgy érzem szárnyai nőttek.

A barát. Ábránd, mámor, vagy kaland ez? Ha kaland, akkor szerencsés utat kívánok.

Balassa. Az életem. A tiszta boldogság, amit keresek. Megyek utána.

A barát. Most mindjárt?

Balassa. *(Földül. Megnézi az óráját.)* Egy óram van még az erdélyi vonathoz. *(Pénzt dob a tálczára. Mintha az ezüst csengésének a hangjára, a kávéházi alakok megmozdulnának. Az eltávozott leányok egyrésze nagy zsvajjal jön vissza és a virágárus lányok a távozni akaró fiatal ember elé állanak. Az egyik a nyaka köré fonja a karját. Elhárítja őket.)*

A barát. *(Útve maradt. Lányok telepednek le hozzá.)* Jó éjt és sok szerencsét, álmok lovagja!

ELSO JELENET.

(Kakukos óra ötöt kakukol). **MARIKA, majd A KIS TISZTELETES.**
A SZOLGÁLÓ.

Marika. (Fehér pettyes kék karton ruhában.) Az egyik kezében nagy tejes köcsög, a hóna alatt kendőbe takart rozskenyér. Leteszi az asztalra.) Öt óra, früstökölni, mindjárt dél lesz!

A kis tiszteletes. (Künt.) Itt vagyok. (Bent.) Köszönöm. Ma egy kicsinyt megkéstem. Levelet írtam, hosszú, szép levelet, magának.

Marika. Nekem?

A kis tiszteletes. Magának. Tudja, én csak írásban tudok már beszélni. Szóval szamarakat mondok. Aztán meg mindent szebben elmondtak már előttem. Az a bajom nekem, hogy sokat tudok. És egyre mind az kísért, amit már olvastam. Az írásban is, de ott mindjárt kitörlöm. Tudja-e, mióta firkálom magának azt a levelet — egy éve lesz.

Marika. Adja ide így, nekem így is jó. Nem kér egy csipetnyi vaját?

A kis tiszteletes. (Eszik, a szája tele van, a fejével int igent.)

Marika. Borcsa, egy kis vaját.

A szolgáló. (Mázás tálon egy nagy halom vaját hoz be, magában érthetetlen szavakat mormogva teszi az asztalra.)

Marika. Hát neked mi bajod van?

A szolgáló. A kis tiszteletes úr egész éjjel flótázott, rittunk a mindenessel, hajnalba elaludtam, a tiszteletes úr költött föl, megszidott, a padkát ki nem meszeltem, pedig ma vendégünk jön.

Marika. Vendég, ide, ki?

A szolgáló. A nagy villa leesett a konyhaasztalról, megállott a földben. (El.)

Marika. (Meggyőződéssel.) De ki? Én is már hetek óta várok valakit, csakhogy kit, azt nem tudom.

ELSŐ FELVONÁS.

(Tágas, gerendás, falusi szoba. Csupa világosság, verőfény, amely a sok kis nyitott ablakon özönlik be. Az ablakokban: muskátli, verbéna, befőttes üvegekben leander ágak. Virágnylás ideje van, az asztalon tejes köcsögökben mezei virágok. A padmalyról, luszter helyett, czifra aratási emlékek lógnak le. Erősen használt, ócska, de ugyancsak kitatarozott fekete bőrbutorok, két karosszék, egy asztalnál, a másik az ablak mellett, alacsony deszkaemlőnyen, munkaasztalka mellett. A szoba közepén nagy, politurozott kerek asztal, kendervászon abroszszal leterítve. A szoba két szöglete testes könyvekkel van telerakva, az egyik halom szinte a padmalyig ér. Ezek a matrikulák, amelyek megadják a szobának külön karakterét. A falak fehérre meszelve, a falun található litografált képek rendkívül arányosan fölragatva. „A vadász halála“, „A kápolnai eskü“, „Deák és Kossuth“ arcképei. Asszony arckép. Egy színes olajnyomat — valami női szépség. — Ezek között kis aranykeretes tükör sárga toll anglaisval bevonva, kétségkívül a legyek tolakodó vizitje ellen. Bubos, de nem nagy, annak a packáján könyvek, papirosok között alszik egy macska. Természetesen egy-két madaras kaliczka is van az ablakmélyedésekbe elhelyezve. Még egy roskatag harmonium és a szoba butorzata teljes).

A kis tiszteletes. Egy gavallért.

Marika. Ez van a levélben?

A kis tiszteletes. Ez is. De látom, hogy már végig nem írom soha. Inkább elmondom, okosan, bolondul, ha nem állja, szaladjon el. Megszállt a bátorság, de azért ne féljen tőlem Marika, nem vagyok én rossz ember, csak nincs szerencsém. Már én nekem sohasem lesz ekléziám, már én nekem sohasem lesz magamnak kis feleségem. Tíz esztendeje, hogy mind öreg papok mellett látom el a lelkieket, a hívek is megszeretnek, de az öreg tiszteletesek mind örök időig élnek. Nem lehet azt kívárni és amikor megúnom, újra kezdek; megyek, az egyiktől a másikhoz; már nevetnek ahol leányok vannak; azok örvendeznek, mert én vagyok az, aki mellől a papkisasszonyokat feleségül mindjárt elhordják. A beteges pap tőlem meggyógyul, a csúnya leánya miatt megszépül, szerencséje támad. Így kóborlok én, amíg a felséges istennek tetszik, és a paraszti nép még csudálja, hogy ilyen sovány vagyok. Nem azért mondom, mintha kedves édes apja, a tiszteletes úr friss, jó egészségét, fiatal öregségét sokallanám... Ambátor a földi életnek rendje... nemzedékek mennek és nemzedékek jönnek, elmennek az öregek és jönnek a fiatalok, nyugodtan hunyhatná le a szemét...

Marika. *(Könyezik.)* Kegyetlen ember, hogy tud ilyet beszélni! Az én apám örökké él és én mindig mellette maradok.

A kis tiszteletes. Persze, persze, nem is azért mondom. Inkább letettem erről a reménységről, erről a feneketlen szomorúságról. Magukkal szeretnék maradni én is mindörökre, ha püspököknek hívnának, akkor se mennék el, valameddig maga itt van és azt nem mondja, hogy elmenjek. Hátha

még csak egy szóval is mondaná, hogy itt maradjak.

Marika. Maradjon itt, megvénülünk együtt, az öregség oly szép!

Kis tiszteletes. Nincs szebb, mint az öregség együtt. Tudok egy szép verset erről, idegen bár, de kálvinista ember írta. John Anderson, én kedvesem.

Marika. No mondja.

Kis tiszteletes. „John Anderson, oh öregem, John, Hogy először láttalak, Még síma volt a homlokod, Hollószínű fűrtd alatt.“ Olvassa maga tovább. Az az igazi. *(Adja a verset és amíg azt Marika olvassa, játszsa John Andersont, az öreget.)*

Marika. „De mostan a homlokod redős, S már ott van a dér fejedem — Az isten áldja meg ősz hajad, — John Anderson, oh öregem!“

John Anderson, oh öregem, John, Fel a dombra együtt jövénk, S megértünk rajt', öregem, John, Annyi víg napot, annyi fényt.

S hogy im lefelé tipegünk, John, Kéz most is kézbe' legyen: Együtt alusznak el a domb tövén, John Anderson, oh öregem!“ Gyönyörű!

Kis tiszteletes. Csak már ide érünk!

Marika. Hová?

Kis tiszteletes. Öregek együtt! Maga az én anyókám, feleségem. Csinálna belőlem embert, rendez szoktatna — szeretne — dirigálna. Remélem nem sértem!

Marika. Dehogy sért, kedves Kun Barna, egy lánynak sorsa az, hogy férjhez menjen. Tudom én is, de komolyan még nem gondolkodtam róla! Az anyám papné volt, a nagyanyám is; lehet, hogy én is az leszek, nem mondom, hogy nem.

Kis tiszteletes. Hát szível egy kisé?

Marika. Nem mondom, hogy nem. Én különben minden jó embert szeretek, magát meg éppen.

Bródy S.: Hófehérke.

M. Szűcs
és Halmagv.
Szerettség
Irod. Gazt.
Könyvtára

kedves, figyelmes, nem korhely; csak az a kártya! Kártya éhgyomorra, kártya kora reggel, az a dél-előtti kártya . . .

Kis tiszteletes. Búbánatból teszem. Azután babra, vagy rövid szivarra, másrészt meg nem lehet a helyi intelligenciát összetartani.

Marika. Tudom, a kántor, a boltos és az uraság fia. Csuda, hogy még nincsenek itt!

Kis tiszteletes. *(Vehemenciával.)* Többé nem is lesznek, isten veled kártya! Bár a szívem szakadon érte, nem járszom többet. És mit kapok érte? Szeretném . . . szeretném . . . megcsókolni.

Marika. *(A kezét nyujtja.)*

Kis tiszteletes. *(A leány ajkát nézi, de a kezét csókolja meg. Aztán hirtelen változatot a meghatott posején, figyel a pitvarban hallatszó lépésekre.)*

II. JELENET.

VOLTAK, ÖREG TISZTELETES.

Öreg tiszteletes. *(Kint a pitvarban.)* Kis lány, kis lány, hol vagy? *(Bent a szobában.)* Nem láttalak ma reggel!

Marika. Hallottam az órát ütni, amikor el tettszett menni. Három volt éppen.

Öreg tiszteletes. Kint voltam a gyümölcsösben. Mennyi hernyó! No, azoknak is élni kell. Aztán meg kigyomláltam a görög dinnye fészkrét. Benéztem a szomszéd faluba a doktorhoz — hogy így, hogy úgy, kúráljon ki téged. Mondta, hogy eljön; itt volt?

Marika. Még nem.

Öreg tiszteletes. A tegnapi orvosságot bevetted?

Marika. *(Hallgat.)*

Kis tiszteletes. *(A lány háta mögött némajáték-*

kal árulkodik rá, hogy nem vette be és nem is reggelizett.)

Öreg tiszteletes. Megint nem reggeliztél. A zsidónéval beszéltem a boltajtóban, két citromot hozattál. Megint citromon élsz és zöld gyümölcsön. Kivágatom a barackzfákat, ki! *(Marika kezét akar csókolni az apjának.)* Eridj! Az anyád éppen ilyen affektáns volt. Mindenkit tömött volna, maga meg levegőből élt, mint te. Szégyelt más előtt enni, magában meg únta. Ezt a parasztasszonyoktól tanultátok.

Marika. Igérem, hogy fogok enni. Kinek hozta ezt a szép virágot? *(Lehajol és megszagolja a mezei virágokat, amelyeket apja tart kezében.)*

Öreg tiszteletes. Nektek.

Marika. *(Elveszi.)* Anyámnak és nekem? Én mind a mamának adom. *(Székre áll és a falon csüggő asszonyarczkép alá helyezi a bokrétát.)*

Öreg tiszteletes. Mit adsz enni?

Marika. Hideg kirántott csirke, tejsavas uborkasalátával. Igaz, a főlégről húsz pár idei csirkét hoztak.

Öreg tiszteletes. Hány pár csirkéd van most, anyóka?

Marika. Vagy száz.

Öreg tiszteletes. Ezek a csirkék megesznek bennünket, nem hogy mi őket. Meg kell mondani az asszonyoknak, hogy így, hogy úgy, ne hozzanak többet. Hozzák inkább tojásban, így legalább nem kér enni.

Marika. Szép fehér, feketepettyeseket hoztak.

Öreg tiszteletes. Ösmerem őket, hatvan esztendeje, tésztának is azt eszem. Otthon az apám is azt ette. Ehen vagyok, hozzátok! *(A kis tiszteleteshez.)* Velem tart?

Kis tiszteletes. Hogyne!

Marika. Borcsa!

A szolgálo. (Az *ennivalót hozza. Izgatottan.*)
Fiakker jött a faluba. Kisasszony, ne öljünk le
egy-két pár csirkét?

Öreg tiszteletes. De, jó lesz. Hol állott meg a
kocsi?

A szolgálo. A kocorma előtt, no ott nem kap
rántottát sem.

Marika. Ki látta, mifélés ember? Kereskedő?

A szolgálo. (Súgva *Marikának.*) Elmenjek érte,
szentem?

Öreg tiszteletes. (A *kis tiszteleteshez.*) Barna,
maga elmehetne érte.

Kis tiszteletes. Hátha valami svindler? (El.)

(Megjelenik a helyi intelligencia, kopott ruha
és exotikus nyakkendő jellemzi őket. Úgy viselkednek,
mint akik aznap már találkoztak az egész háznéppel.)

III. JELENET.

VOLTAK, (kís tiszteletes nélkül.) A BOLTOS, A KÁNTOR, AZ
URASÁG FIA.

A boltos. Egy idegen jött, alighanem vasutat
kapunk.

A kántor. Hamarabb valami új boltos!

Az uraság fia. Láttam, amikor leszállt a kocorma
előtt, a gyerekektől a paplakra kérdezősködött.
Nyalka egy ember, hátha háztűznéző... A kocorma
szállt.

A kántor. Bement a kocormába? No oda most
már kénytelenek vagyunk benézni. Meg kell tőle
tudni, mit akar? (Mind el.)

(Öreg tiszteletes, Marika, szolgálo, mind izga-
lomban. A pap sánta széklábakat operál, a szolgálo
terít, Marika új szalvétákat vesz ki a siffonból, fehér
csipkekendő köti a nyakába és tükör nélkül a szoba

közepén megfésülködik. Aztán oda ül az ablakhoz, a
munkaasztalához, harisnyát köt. Az öreg pap leül az
asztalfőhöz. Amikor a tabló megállapodott, belép Ba-
lassa és vele, utána a helyi intelligencia.)

IV. JELENET.

VOLTAK. BALASSA, majd KIS TISZTELETES ÉS A FALUSI ALAKOK
(Időnkint) A SZOLGÁLO.

A kántor. Vendéget hoztunk.

Balassa. (Könnyű fejhajtással, egyenesen az öreg
tiszteletes felé. Kezet fognak.) Balassa, mérnök!

A szolgálo. (A szin előterén, súgva *Marikának.*)
Mint egy szentkép!

Marika. (Súgva, elfogódom.) Sohse láttam ilyen
szép férfit.

A szolgálo. Üveges hintón, ez érted jött,
szentem.

Balassa. (Aki ezalatt az öreg tiszteletessel fogott
kezet, de meglepetve nézte a leányt, elfogódom, lelkesedve,
majd tüzesen.) Ne vegyék rossz néven, hogy így
porosan, piszkosan beállítok, utas ember paraszt
ember... Jaj de rossz utak vannak erre, a kocsi
a felkem is kirázta... De csak hogy a vasutnál
leszállhattam. Milyen nagy is a mi országunk, egy
egész nap és egy egész éjjel át utaztam.

Öreg tiszteletes. A vasut szép találmány, jó
annak, kinek sietős a dolga. Mi nem igen hasz-
náljuk.

Balassa. No én is meguntam. Megláttam az ab-
laktól a maguk falujának tornyát. Hivott be a
füstös kalitkából. En biz' hivatlanul is bekukkant-
tam volna... Szabad-e leülni ebben a szép
tisztá szobában? Ni bubos, gyerekkorom óta nem
láttam... Aztán milyen jó illat van itt, leven-
dula, akár nagyanyámnál.

Öreg tiszteletes. A lány rakja tele a fehérruhát. Marika. Még a mama, meg a nagypapa, amott a bibliákba.

Balassa. Mennyi régi könyv, mennyi virág. *(Súgva a tiszteletesnek.)* Meg a lánya!

Öreg tiszteletes. Hogy így, hogy úgy . . . mondják, nekem gyönyörvetes a magam lánya. Marika, Bora, a vendég éhes, magam is az vagyok, harapnánk elébb egy-két harapást. Hozzátok be a cziberét!

(A férfiak leülnek, Marika, szolgáló ételt hoznak, állva kínálnak, tesznek-vesznek.)

Öreg tiszteletes. Mi ujság Pesten?

Balassa. Pesten? Azt hiszem most öltözködnek neki a marakodásnak.

Öreg tiszteletes. *(Tiltakozva.)* Persze a régi, kucrucz és labancz; mikor lesz már a magyar úr, elenség nélkül való, a maga honában? A német nem nyugszik, mi?

Balassa. Dehogy, a pénz nem nyugszik, pénzért marakodnak, a gazdagok a gazdagságon, a szegények a szegénységen, mindenki háziúr akar lenni, lakó senki!

Kis tiszteletes. Hiába, Kolozsvár csak Kolozsvár!

Öreg tiszteletes. Mit tud maga hozzá! Soha nem volt Budapesten, én legalább voltam, igaz, hogy hatvan éve, gyerek koromban, kocsin, só vittünk. Gondolom, azóta másforma lehet.

Balassa. Szépnek szép, nagynak nagy, de egy kissé hideg, a szél fuj benne mindig és attól az emberek nem hogy összebujnának, szerte mennek.

Öreg tiszteletes. Ahá, értem. *(Körüttekint, súgva.)* Azt hiszem, Rákóczy Ferencz az ügyet elvétette, ő vétette el . . . Mindegy, ígyunk a fejedelem ó nagyságára. Mert hogy így, úgy, a nevelés nyűgét

ő magáról lerázta, idegen földben értünk temetkezék, tetemét elsikkaszták kopasz barátok. De ő köztünk van, él és a magyar remél. Ferencz fejedelem emléke éljen! *(Koccintanak.)* No mondjon már valamit maga is, Barna!

Kis tiszteletes. *(Mozgolódik, megköti a nyakkenőjét, köhög, feláll, leül, amint látja, hogy Balassa beszédbe kezd.)*

Balassa. Én meg iszom e házra, ahova vágyva vágytam, amelyről álmodtam a pesti zajban, a villamos piszkokban, a cifra dámák és cifrázkodó urak között. És álmaim, ime mind valóra válnak, úgy érzem magamat itt, mintha igazi otthonomat megtaláltam volna, benne apámat és — *(Elharapja a szót.)*

Kis tiszteletes. Meddig tetszik maradni?

Balassa. *(Folytatva.)* Iszom arra, hogy a kisasszonynak beteljen minden reménysége, vágya!

Marika. Köszönöm és önnek én is azt kívánom! A kocsis talán kifoghatna, Borcsa, vigyél neki enni!

A szolgáló. *(Szinüittig telerakja a Balassa tányérgját.)* Tessen, a kisasszony rántotta! Piros a csirke-czubák, az úr meg hóka, tesszen, úgy is megmaradna. Vállaljuk az urat kosztba.

Öreg tiszteletes. *(Az abrosz alá rüg, de a szolgálóra néz.)* Siczcz, macska! *(A szolgáló kisompolog.)*

Kis tiszteletes. Merre megy innen uraságod?

Balassa. Azt se tudom, igazában, hogy merről jöttem. Lehet, hogy itt maradok, örökké, vagy a míg ki nem dobnak. Ne vegyék tolakodásnak, a barátságukra vágyom, azt szeretném, hogy úgy nézzenek, mint a maguk fajtáját . . . Különben is erről, a havasok aljáról eredtem, erre volt bányász valamelyik újkapám . . . Szeretnék kisütni valami atyafiságot. És a kisasszony olyan ismerős, mintha sokszor, sokszor láttam volna.

Marika. Furcsa, de uraságotat mintha én is látam volna. A hangja ismerős. Ki is beszél így? Senki.

A szolgáló. *(Bejön, a leány háta mögött sűgva.)* Úgy, úgy, szólj neki.

Balassa. Nekem meg valahogy a szívembe van írva a mosolygása.

Kis tiszteletes. Boldogok, akik hisznek. Erről verset írtak Pesten. Elmondjam?

Öreg tiszteletes. Erről nékem is van egy régi, régi, kopott versem, imám, vagy mi a szösz... sokat is papol már az öreg prédikátor. *(Földül.)* Vendég ur, pesti uracskám — nem is tudom, hogyan tiszteljem — szállok az urhoz.

Balassa. Allok elébe! *(Pöl akar állani. Az öreg tiszteletes nem engedi.)*

Öreg tiszteletes. A hitről szól a versem. Arról, hogy hiszek e földben, amelyen állunk, e magyar földben, amelyből kinőttünk mint fű, fa, virág, szülő földünk, tápláló földünk, temető földünk, szerelmes, édes, jó anyánk.

A jó istenen kívül csak e kemény, szilárd, vér-áztatta és könnymosta magyar földben hiszek. Hiszem és vallom, hogy ez a föld egykor még elmondja a maga szavát és abba belereng a világ, csudálkozó tisztelettel, sáppadt irigységgel, előtünk zászló a porig hajlanak. És leszen: vizek folyásának változása, homokhegyek összeomlása — hitünknek bére, küldetésünk kezdete.

És hiszek legfőképpen te benned, én magyar népem, aki egy szirt vagy e földdel, az erő, a szépség, a hűség, a jóság és a gazdagság te benned van; alig hogy mutattad, de eljövend az idő, hogy mind kitarod és félre lökve a sok fonnyadt virágot — betöltöd a világot!

Hogy így légyen, mondjunk egy imádságot érte. *(Leül, összetett kezeire hajlja fejét, magában imádkozik.)*

Marika. *(Mély csendben hangosan mondja a Miatyánk-ot. A férfiak csendesen imádkoznak. Balassa összekulcsolt kézzel, elragadtatással hallgatja és nézi Marikát, majd az öreg tiszteletet.)*

Kis tiszteletes. Amen, éljen!

Öreg tiszteletes. Ugyan ne szavaljon mindég! Egyék! Én beteltem. *(Eltolja a tányért.)* Bocsanatot kérek. *(Földül, Balassa felé. Kezét fog vele.)* Mégegy szer hozta isten. Legyen a mi fiunk. Mindég ohajtottam, vajha lenne egy ilyen derék fiam — emellé a rossz kis lányom mellé. Különben minden úgy van jól, ahogy van. A jó Isten mintha csak tudta volna, hogy lusták vagyunk mi emberek, helyettünk mindent előre elvégezték. Csak mimeljük, hogy teszünk valamit. Elküldetünk — elküldetünk. Az urat is — talán — idehozta. Azért ez a kegyed háza, a mi házunk. Nem tetszik egy kicsit lepihenni erre a drága, jó öreg diványra, amelyre én minden früstök után leheverni szoktam?

Balassa. Köszönöm, tessék csak, a kisasszony-nyal mi elbeszélgetünk egy kissé.

A boltos. Mi meg kimegyünk a verandára, szórakozni. *(A zsebéből egy pakli kártyát húz ki.)* Itt a szerszám.

A kántor. Valamiből csak élni kell.

Az uraság fia. Nem tart velünk? Persze, önöknek odafent nem kell a kártya. Nekünk itt minden ősz anyó, meg a dáma — a papírra festett. Az a Budapest! Sodoma és Gomorha — imádom! De soha annyi pénzem nem lehetne, hogy egy napról a másikra el ne költeném. A galáns kalandok, hm, mi? Ott minden nő szép, a férfiak is szebbek. Az öltözködés, — igaz, hogy most zöld cipőt viselnek?

Balassa. *(Komolyan.)* Meg kéket.

Az uraság fia. *(Mutatja a fehér keztyűs kezét.)* De a fehér keztyű tartja magát? Gyerünk, Barna!

Kis tiszteletes. (A szenvedélyes küzdést mimeli, *menni szeretne, de marad.*)

Öreg tiszteletes. (Pipára gyűjt.) Maga meg Barna, addig orgonázzon. (Lenyugszik. Elalszik, szájából a pipa kiesik. Kis tiszteletes az orgonához ül, mérgesen. Hélyi alakok el. Balassa, Marika az ablak mellett foglalnak helyet.)

V. JELENET.

BALASSA, MARIKA, ÖREG TISZTELETES, KIS TISZTELETES.

Kis tiszteletes. Mit játszszak, valami szép indulót?

Marika. Inkább valami hallgató magyar dalt.

Kis tiszteletes. (Mély sóhajjal intonálja a dalt, amely kezdetben elnyomja a beszélgetést. A kis tiszteletes hallgatódzik, de miután semmit sem hall, neki adja magát a muzsikálásnak, melynek bánatos és csendes végső akkordjai után kisompolyog. A következő jelenet mintha a muzsikából fejlődne ki.)

Marika. Milyen idő van most maguknál, Pesten?

Balassa. Idő? Nincs is. Az eget akkor látjuk, ha esős idő van és az aszfaltban tükröződik. És maguknál, itt?

Marika. Köszönöm kérdését, itt mindég szép idő jár, mert ha szél fúj, ha eső esik, ha fagy, ha perzsel, én mindeniket szeretem.

Balassa. Sokat jár ki a mezőre?

Marika. Két éve voltam, tavasszal ibolyát szedni.

Balassa. (Ábrándosan.) Ibolyát szedni!

Marika. Szeretném járni a mezőt, de nem igen lehet, a lábam a csizmát nem állja és itt majdnem mindig sár van, agyagos sár, a cipőt lehúzza. Az egész télen az udvarból nem voltam kint egyszer. Templomba sem enged az apám, vizes pallóval egyszerűen hogy meghültem. Inkább itthon, még-

egyszer, nekem elmondja a prédikációt, elénekli a zsoltárt. Innen a kis ablakból nézem a világot.

Balassa. És szépnek tartja-e?

Marika. Szép a világ és jók az emberek, csak szegény ne lenne és ne volna beteg. A mi falunk különben kicsiny, de gazdag. Becsben tartja a szegényt, a betegek meg kis korukba halnak.

Balassa. Beszéljen magáról még, kedves Marika, a hangja gyógyítja a lelkem. Mondja, vannak-e álmai?

Marika. Az én szegény szóm, hogyha jól esik, akár éjfélig. Oly ritkán kerül ide intelligens ember, magam is örülök. Az álmaimat kérdi? Kettő van, a mely mindig visszatér. Az egyiket elmondom.

Balassa. Azt a másikat mondja el!

Marika. Félek, hogy nem illik, megvet érte, nem merem . . . Fehér virágból koszorú a fejemen . . . a templomba kézen fogvást visz apám.

Balassa. És a vőlegény?

Marika. Azt nem látom, csak hogy a termete sugár.

Balassa. És ébren nem álmodott róla, nem várta?

Marika. Falun az ember egyebet se tesz, csak vár. Száz babonás jel van arra, hogy jön valaki.

Balassa. Várt-e engem?

Marika. Biztosan tudtam, hogy jön, valami sugta, a villa is megmondta.

Balassa. Várt. Oh édes kis kisasszony, hogy mily boldoggá tesz ezzel a vallomással, ki nem mondhatom, én is tudtam ám, hogy maga van és megtalálom! És örül-e, hogy itt vagyok?

Marika. Bizony!

Balassa. (Közelebb húzza a székét, a leány kezét megfogja.) Nem haragszik-e, hogy így tolokodom hozzá, hogy a kezét megfogom. Az öreg úr ha felébred . . .

Marika. Oh, rövid, de mély álma van. Csak azt csodálom, hogy a sok fehér kis kéz után nem átalja . . .

Balassa. Még meg is csókolom. Oh én édes, drága, tiszta szent kezem!

Marika. (*Durczásan és szégyenlősen.*) Nem engedem! Nem igazság úgy sem, hogy férfi csókolja a nő munkátlan kezét, aki a kenyeret nehéz munkával keresi; az kellene.

Balassa. Egy új filozófia, maga a nőiesség és alázat.

Marika. Mit tetszik mondani?

Balassa. Csak azt, hogy anyámtól kaptam ezt a gyűrűt és engedje meg, hogy ujjára húzzam, hogy emlékezzék reám. (*Ujjára húzza.*)

Marika. (*Kitörő, de szinte reszkető örömmel nézi a gyűrűt.*) Félek az apámtól. Mari kikap!

Balassa. Legalább szenved értem egy kissé.

Marika. Szenvedni. Nekem semmi sem oly édes, mint szenvedni másért, vállalni a más baját, bűnét, hibáját . . . Nincs nagyobb passzió, mint sírni, hogyha nincs okom, és nekem vasárnap, hogyha más bűjéért magamat jól kiközoghatom. (*Nevet.*)

Balassa. Hogy így faggatom, rossz néven ne vegye. És gondolkodott-e már a szerelemről, hogy mi az?

Marika. Nincs leánypajtásom egy sem, akivel beszéljek róla. Van egy kisasszony ismerősöm, az orvos lánya, az néha benéz hozzánk, mert ide lakik egy félórara . . . Az igazat megvallva, én félek tőle. Az állán két gödröcske is van, de úgy gondolkodik, mint egy férfi. (*Nevetve.*) Aztán vörös a haja.

Balassa. Ah!

Marika. Regényt nem olvastam, csak egyet: A hat Uderszky lányt. De fogalmam róla van azért, sokat gondolkodtam róla, ma igaz, kevesebbet,

mint kis lány koromban; kevés látszatja van, de mégis csak elfoglal a háztartásnak gondja. Édes anyám — öt éve nincs már — rendben hagyott mindent, az ő indítása, beosztása, parancsa és kedve szerint folynak a házban és a ház körül a dolgok. Bora, a dadám tőle tart, a hangját hallja, ha elalszik a munka közben estve. . . Elment és itt van, az ő láthatatlan keze segít berakni a fehérneműt; ha gyümölcsöt főzünk be, a hátunk mögött áll és vigyáz. Pedig az utolsó években beteges volt mindég, az ágyból dirigált. A halotti ruháját szépen megvarrta és amikor az készen lett, behunyta a szemét. Hogy eljöttek utolsó napjai, mi búsak voltunk, ő meg mosolygott. Ágyára ültetett és még tanított foldozni, szegni a palástot, apám újat nem venne semmi áron; aztán minduntalan leszakad a férfiagnak gombja. Bizony néha mosok is. A parasztlányok ilyenkor mindenfélét beszélnek . . . de nem az a szerelem. Van azért róla képzetem, hiányos és változó. Néha félek tőle, mert azt hiszem, hogy meghalni egy férfiert, az a szerelem.

Balassa. Óh kis bohó! Meghalni is, ha kell, az egyik a másikért! De nem azt kérdem, hanem hogy volt-e már?

Marika. Én, soha!

Balassa. Csók nem érinté ajkát?

Marika. (*Szégyenlős haraggal.*) Uram!

Balassa. Angyal!

Marika. Az nem, hanem egy jó nevelésű lány. Meghalnék szégyenletemben. De azért én tudom, mi a szerelem. Mindég egyre gondolni és mágra sohasem. Virrasztani az álmát, vigasztalni, hogyha szomorú, vele vigadni, hogyha vidám, kísérni útján, elé feküdni, hogy a rög lábát ne bántsa, hizelgő kis macskája lenni, feje párnája, és ha úgy akarja, a földben eltűnve mint egy katika-bogar.

Aztán ha kell, az anyja, aki megmosdatja, étetgeti, becézgeti.

Balassa. És a hűség?

Marika. A hűség? Lehet lenni nem hűnek is? Vállalhatok én magamnak új apát, lehet nekem — vagy nem nekem, egy más leánynak — más férje, mint aki asszonynyá tette!... Oh istenem, mennyi bolondot beszéltek össze itten. Még megintél és megvet, hogy ilyen nyiltszívűn mindent elmondok, az első idegennek! Hamar a gyűrűjét meg vegye vissza, nem szép, hogy egy pesti úr így tréfalkozik egy szegény falusi leánynyal.

Balassa. A szegény én vagyok és maga a gazdag. Mert maga az, aki engem boldoggá tehet, a lány, akiről álmodtam messze idegenben, akit nekem rendelt az ég és vár reám, szűzen, tisztán, szentén. Akinek fehér lelkére más férfi képe árnyékot soha nem vetett, kinek érző szívében békén ég együtt szerelem és szeretet. Én eszményképem, üdvösségem, álmom! Istennek kell lenni, hogy engem így ide vezérelt magához! Oh mennyit tévelyegtem, úttalan utakon, amíg elgyötörve, fél halottan, túllakva és éléhezve, mámorban és szomjuhozva, egyenest ide találtam. Hisz-e annak, amit mondok?

Marika. Hiszek.

Balassa. Szeret-e engem?

Marika. Szeretem.

Balassa. Maga az, akire a világ minden lánya közül vágytam.

Marika. Én magára várva vártam.

Balassa. Örvendsz-e, hogy eljöttem érted?

Marika. Boldog vagyok.

Balassa. Ime, eljegyvezlek. (Megcsókolja.)

Kis tiszteletes. (Aki az ablakon leste a jelenet végét.) Tiszteletes úr, tűz van, ad arma!

Öreg tiszteletes. (Felugrik, látja a csókolódzást. Ököltre szorított kézzel.) Uram, ebben a házban!

Balassa. Ez az én szülőim háza. És ez az én menyasszonyom!

Az öreg tiszteletes. Amice, mit ordítózik? Jöj-jön be, lássuk a dolgot logice!

Kis tiszteletes. (Amint bejön.) A logika? Szent Lukács evangéliuma, áldja meg őket és ereszsen el engem.

Öreg tiszteletes. Hová hékás?

Kis tiszteletes. A hivatásom sikerült megint betöltenem, a kisasszony szépen férjhez megy mellőlem. Ez az én sorsom, de azért nem haragszom. Mária kisasszony legyen óh boldog, majd küldök az esküvőjükre egy verset, nem magam írom, kikeresem a legszebbet és leírom! (Kézét fog-nak. Balassa előtt mereven meghajtja magát.)

Öreg tiszteletes. Hát ha megint rájött a menőke, menjen, nem gyerek már. De ugy-e valami pénzecske is kéne? (Kutat a zsebeiben, nem talál. Néma kérdést intéz a leányához. Az megérti, jelzi — szintén némán — hogy nincs. Végre is levesz a szegről egy nagy kulcsot, átadja a kis tiszteletesnek.) Itt a pénztáram kulcsa. Vegyen ki belőle két köből búzát, cserélje be kukoriczára, annak most van ára. Azt pedig adja el a zsidónak. Hé, mi, van itt fináncz tudomány! Ha már semmi módon nem akar férfikosztion maradni velem.

Kis tiszteletes. Nem én. Deménden van egy özvegy papné, mérges és beteges, öt gyermeke van és benn ül az ekléziában. Egyenest odamegyek, azt vegyék el mellőlem! (El.)

VI. JELENET.

VOLTAK. (Kis tiszteletes nélkül.)

Az öreg tiszteletes. Bizony valami nagyon nem sajnálom, sok kalamitásom volt miatta, a teme-

tésre rendszeren víg rigmust csinált és az esküvőket meg elsíratta.

Marika. Jó fiú volt!

Balassa. És úgy látszik, egy kissé szerelmes magába.

Marika. *(Meghatottan.)* Szegény!

Öreg tiszteletes. No sírni nem fogunk utána. Ma meg éppen nem, ma még tánczolunk. Ki nem mondhatom, hogyan örülök, mert végre elviszik tőlem ezt a kis paczuhát! He, mi, nekem már jó lesz, nyers szalonnát fogok enni mindég, a korcs-mába járok, ha levesre éhezem és vén asszonyok veszekszenek, hogy megvarrják a szakadt palástomat. De jó is egy ilyen öreg embernek, akinek az egyetlen lányát elviszik! No csak tréfálok, jertek ide, hadd áldjalak meg benneteket. Mikor lakjuk el a lakzit?

Balassa. Amikor Mari akarja.

Marika. *(Hallgat.)*

Balassa. Akár holnap. Készen várja az én kis legénylakásom, négy kis szoba, konyha is van, a cselédnek is külön szobája. A városon kívül, ahol levegő van, a gyárban. Nem vagyok valami gazdag főkepenzes, de szegény sem, adósságom nincs, jövőre egylovas kocsit tartunk. Ne tessék aggodni...

Az öreg tiszteletes. Fiam, nem ismersz, távol van tőlem minden aggság, minden úgy van jól, amint lesz. Ostobák az emberek, hogy szorgos, fontoskodó gonddal be akarnak nyúlni a következőnek biztos küllőjébe, elszakítja a kezüket, vagy ha megkiméli, meg a maga kedvére — Istennek törvényére — akadálytalanul tovább. Hogy itt vagy, hogy elviszed a lányom, ez az Úrnak rendelése, de ő neve legyen érte áldott. Látom, embernyi ember vagy, férfi, az arcodra van írva a becsület, a válladra a munka — majd csak meg-

lesztek valahogy. Hogyan, nem kértem, mert hiába kértem, mégis csak úgy lesztek, ahogy lesztek. És azt se kértem, hogy mért jöttél épp e házba és nem kértem azt sem, ki az apád, anyád. Ha rosszban törnéd a fejedet, nem ilyen kis helyet kerestél volna föl. Egyet azonban — csak a forma végett — szeretnék tudni mégis. Nekem ugyan minden hit egyforma, a fő csak az, hogy valóban higgyék. A hited?

Balassa. Kalvinista vagyok.

Az öreg tiszteletes. *(Kitörő örömmel.)* Én édes szerelmes fiam, kibem nekem örömem telik! *(Megöleli. Marika hozzájuk simul. Egy csoport. Ebben a pillanatban kocsi áll meg a ház előtt.)*

Marika. *(Kibontakozik a csoportból.)* Jaj istenem, az orvos.

VII. JELENET.

VOLTAK, AZ ORVOS, HELENA.

Helena. *(Némi tiúntetéssel jön be.)* És a lánya!

Az orvos. Így kúrálja magát az én kis betegem.

Helena. A porban játszó kis gyerekek beszélnek már a faluban. Jöttünk gratulálni. *(Megcsókolja Marikát, de az nem csókolja vissza. Ő is mind Balassát nézi.)*

Öreg tiszteletes. A vőlegény! *(Zavarral.)* Eh mit, nincs mit restelni, ez biz' hirtelen jött. Hogy is hívnak, Ba... Ma...

Balassa. Balassa, mérnök.

Helena. Szép neve van. Szeretem azokat a neveteket, amelyek nem végződnek y-al. Mi ujság Pesten, látta a mult héten Yvetet?

Az orvos. *(Az öreg tiszteleteshez, boldog mosolyal.)* Már kezdi, már examinálja.

Balassa. Ott volt, tudom, nem láttam!

Helena. No azt sajnálhatja! A világon még nem

volt színész, aki léha dalban bár, annyira ki tudta volna fejezni a szerelem tragikumát!

Az orvos. (*Mint előbb.*) Hallja, a szerelem tragikumát!

Balassa. Nagysád látta?

Helena. Nem én, csak messziről az a benyomás. (*Leverten.*) Csak egyszer voltam Budapesten, ez az úr (*az apjára mutat*) nem visz, pedig minden csepp véremmel oda vágyom.

Balassa. (*Az orvos felé fordulva.*) Hát mért nem tetszik felhozni a kisasszonyt vagy egyszer?

Az orvos. En oda többé a lábam be nem teszem. Tetszik tudni, én ott egy kissé, nagyon megbuktam. Fúj, fúj, coquin, a gyomrom is felundorodik, ha rágondolok! Harmincz órát dolgoztam huszonnégyből és mégis éhköppel kellett nézmem, amikor más, aki egyet se dolgozott. telelakta magát. De mindez hagyján, elszenvedtem volna; az keserített el végképp, hogy az éhhaláltól azok mentettek meg, akik busasan élveztek mindent, hirt, vagyont, dicsőséget, mi egyéb földi bolondságot és tudták, hogy én különb vagyok nálok százszor. Ahogy ezek kinevettek és lesajnálta engem, tekintetes úr, arról önnek nincs fogalma! Vizsgát tettem helyettük, tudományos értekezést írtam helyettük, éppen csak hogy nem ettem helyettük.

Helena. Ugyan apóka, nem volt energiád!

Öreg tiszteletes. Az már igaz!

Az orvos. Elmúlt... idejöttem borbélynak, paraszt asszonyt vettem feleségül...

Helena. Ugyan apóka!

Az orvos. (*Ijedten.*) Nem szabad mondani! A régi idóket végképp elfeledtem. Jó itt, tekintetes úr. Van egy kis szamaram, nincs Pesten olyan orvosprofesszor, akinek annyi esze van. Pedig kóróval él és nem arannyal. Nem olvassa a

Lancetet, hanem az ostor végével olvasatlan kapja az ütést. Aztán (*szembe fordul a lányával*) itt van nekem az én metropolisom, a tudomány és a művészet, a filozófia és a báj maga. Olvassuk együtt Herbert Spencert... Hogy kezdődik a biológia?

Helena. Ugyan apa. „A morfológia kérdése két különböző részre oszlik és ezek a fejlődés két oldalának felelnek meg. Minden dologban, amely fejlődik, két processus különböztethető meg: az egyik az anyag gyarapodása, a másik gyarapodása a strukturának. Az anyag gyarapodása primár, és egyszerű fejlődésnél gyakorta egyedül ez van jelen.“

Az orvos. (*Mimikával kísérte leánya előadását.*) Élünk a tudománynak, kinozzuk a házinyulakat, mert az a mai orvosi tudomány. Hamletet olvasuk éhgyomorra és a télen minden pénteken elzongorázunk egy-egy operettet. Ugyszólván direkt telefon-összeköttetésünk van a Savoy-theaterral és a Menus Plaisirs-rel... Mi is az utolsó párisi chanson?

Helena. Ez a szenvedélye, produkáltat! Ha akarod, ám legyen, valami chansont az öregségről! (*Béranger Grand Menuetti-jének két első strófáját ülve, énekelve recitálja.*)

Balassa. (*Udvariasan tapsol.*) Színészi tehetség!

Helena. Köszönöm a gorombaságot. En nem játszani, hanem játszani akarok! Ezt a tréfát itt unom. Tessék elhinni, az embernek elfogy a türelme, itt a természet ölében élni. Buták a hegyek, szépek, de buták, nem mondanak semmit, csak minduntalan ezt: ugy-e be hegyes, ugy-e be két vagyok. Buták a parasztok, egy szabásra készült valamennyi, egyenruhában járnak, csak amig kicsik, addig egyéniek, szépek. De végre sem lehet mindég a más gyermekével játszani!

Az öreg tiszteletes. Haj, haj!

Marika. *(Balassához)* Az öregséget csufolja! A nyelve rossz, a szívé nem ismerem; nekem nem barátnőm, most is alkalmasint csak azért jött be, mert hallotta, hogy maga itt van!

Balassa. Erdekes leány!

Helena. Különbben a legunalmasabb ember érdekesebb, mint a legszebb tájék. El, táplálkozik. Minden van benne. És alakíthatom. Embereket szeretnék ismerni.

Az orvos. *(Karonfogva Balassát, súgva, de jó hangosan.)* Hallja, csak úgy kimondja a nagy biológiai törvényeket. Nagyon okos már, férjhez kellene adni. Ugyan nem tud valakit?

Helena. Megint férjet keresel! Majd megkeresem én magamnak és elveszem, ahol találok, csak emberek közé juthassak.

Marika. *(Az apjához bújva.)* Szégyenlem magam.

Balassa. *(Tréfálkozva, elnyomott érdeklődéssel.)* Aztán milyen legyen az, akit méltatni fog, hogy —

Helena. *(Végigmustrálja.)* Külsőre lehet olyan, mint maga!

(Némi szünet. Az alakok idegesen néznek Helenára, aki egyedül ül közöttük.)

Balassa. És belsőre?

Helena. Nem fontos. A férfiak között valami nagy különbség nincs. Hogy milyen, leginkább az a nő határozza meg, akit szeretnek.

Balassa. És honnan tudja mindezt a kisasszony? Regényekből?

Helena. Nem, a világtörténetből.

Marika. *(Nagy elszántsággal.)* Azt hiszem, hogy túlzás!

Helena. *(Megvetéssel.)* Oh kis baba, gyere ide, hadd játszom veled, régen nem bábuztam úgyis! *(Közeledik Marikához. Az hátrál előle, megfogja a vállégye kezét.)* Jó, jó, nem bántalak, csak meg akar-

talak csókolni, szépséges kis törékeny porcellánom. Apa, mehetünk?

Az orvos. Azonnal. A kisasszonynak írok föl még egy rövid receptet. Jó édes orvosságot. Adja a kezét. *(Számolja a leány érületét.)* Jó. Így szeretem, nem lassú. Etvágy? Még mindig nincs! Irunk egy kis nuxvomicit vegyest szerelemmel. Száz csók napjában. *(Receptet ír a térdén.)* Ezt az orvosságot pedig szedni kell. Szép piros lesz tőle, a szeme csillog. Arzén. *(Átadja a receptet. Kézfogások.)* *Helena mélyen szemébe néz Balassának. Búcsúzkodás közben jön a kis tiszteletes, egy igen kis kufferral a kezében. A hóna alatt egy nagy biblia, szinte nagyobb a bőröndjénél. Odamegy Marikához. Néma-játékkal jelzi, hogy nem haragszik, amért mást szeret, boldogságot kíván neki, elmegy a sok kis gyerekes özvegy papnéhoz. Aztán kezét fog mindenkivel, még a szolgálóval is, aki éppen bejön, hogy elszedje az asztalt, nyilván azért, hogy leselkedjék.)*

NYOLCZADIK JELENET.

VOLTAK, A KIS TISZTELETES.

A kis tiszteletes. Tisztelt gyülekezet, nem merek beszélni, nem rendeztem még a gondolataimat, félek, hogy valami bolondot mondok. Boldogság... Öröm... Kései bánat... Feledés! *(A kezében levő pálczával a lábszárára üt.)* Gyű! *(El.)*

Az öreg tiszteletes. Hé, megálljon, az orvos úrék elviszik a szomszéd faluig! *(Marika kivételével mind nevetve mennek utána. A nyitva maradt ajtón át látszik, amint Balassa és Helena egymás mellett mennek. Marika, szolgáló ezt nézi. Marika hirtelen elfordul, megsimogatja a homlokát, mintha valami rossz gondolatot akarna onnan letörölni. Megöleli az öreg szolgálót, a fejét annak keblére rejti.)*

Marika. Dadám, daduskám! Boldog vagyok,

olyan boldog vagyok, hogy szeretnék meghalni most mindjárt! Szeretnék sírni, szeretnék táncolni. Soha nem táncoltam, most értem! Tudsz-e táncolni, megtanítasz-e engem? No, gyere. (*Derékon fogja, táncmozdulatot tesz.*)

Helena. (*Visszafordul, beteszi maga után az ajtót; az ajtóban.*) Elfelejtettem tőled elbúcsuzni, azt hittem kikísérsz. . . Neheztelsz rám, vétettem neked valaha? Gyere csókoljuk meg egymást. (*Marika lassan hozzája megy, arcát odatarítja. Helena megcsókolja és megszorítja, mire Marika fölszisszen.*) Te jégvirág, te Hófehérke, engedj ki már, a te herczeged eljött. . . (*Elkomolyodva.*) Én is ilyenről álmodoztam. Hanem te voltál a szerencsésebb. . . Gratulálok neked, hogy réad talált! (*Ujra magához öleli és a fülét megcsókolva.*) Pedig lehet, hogy engem kerest.

Az orvos (*kint*). Helena! Helena.

Helena. Megyek! (*El, majd benéz az ablakon. Tréfálkozva.*) Hé, Marika, gyere, mert elviszem a vőlegényedet!

— Függöny. —

MÁSODIK FELVONÁS.

(Beüvegezett veranda az orvos házában. Zavart és exotikus berendezés, részint luxuriosus, részint rozoga butorokkal. Iromba nagy vaskályha előtt japáni paraván. Napoleon korabeli kis női íróasztal mellett egy már hiányos emberi csontváz. A ház hegyre, fenyvesek közé van építve és ez a veranda üvegfalain át meglátszik. Kilátás egyrészt a hóval fedett fenyvesre, másrészt a szemben levő, nyílt verandás, rozoga kis házra.)

ELSŐ JELENET.

HELENA, BALASSA.

Helena. (*Homlokát a veranda üvegéhez szorítva.*) Vőlegény úr, beteg úr, jöjjön ki, nap süt, tavasz van.

Balassa. (*Belülről.*) Megyek.

Helena. (*Elejébe megy. Megfogja a kezét, egy karszékhez vezeti.*) Ni, már tud járni, már elmegy!

Balassa. Valahára. Ugy-e öt napja, hogy magukhoz kerültem?

Helena. Csak négy, ne tódítsa; únja?

Balassa. Dehogy. Pompás volt itt maguknál betegnek lenni. Tudom, hogy tél van, de úgy érzem, mintha tavasz volna. (*Hól a tájat, hol a leányt nézi.*) Ki okozza, a nap vagy maga?

Helena. Hohó, vőlegény úr.

Balassa. Igaz, nekem nem szabad még hálásnak sem lennem. No én itt furcsa állapotba kerültem; megfordult a világ sorja, lány menti meg a gavallért.

Helena. Ugyan hagyja, az ön organizmusában őserő van. De én nem értem az egész dolgot; elétevédt a maga kocsija, részeg volt, aki hajtotta, vagy akkor sem volt már egészséges, amikor a kocsira ült?

Balassa. Valami bajomnak kellett lenni, amikor Kolozsvárott a szekérre felültem; magammal beszéltem, hangosan szóltam a roppant némaságban. Negyedszer láttam már a menyasszonyomat, és most, hogy hozzája mentem, sehogysem birtam az arczára emlékezni. Az alakja helyett egy testetlen fehérség, valami enyhe és határozatlan illat lebegett előttem.

Helena. Köszönöm szépen.

Balassa. Az út tette. Nem volt ébren körülöttem senki, még a fák sem, még a dombok sem, még az ég sem. A hó világította meg az eget és az ég sötétségébe veszett el a hó. Aztán egyszerre minden előleges jel nélkül a fekete éjszakából kişáguldott a fehér szél.

Helena. Jaj, de szerettem volna magával lenni.

Balassa. Minden fehér lett, ég, föld, levegő. Egy másodpercz alatt eltűnt minden nyom, de ha megmaradt volna is, nem lehetett többé látni a nagy világosságtól semmit. A kocsis a hófúvás ellen fordította a lovakat, azok nem mondtak elent, fáztak nagyon, megunták az egészszet, nem bánták, akármí történik. Jóska, így hívták a kocsisunkat, elég gyakorlati ember, csak fog vigyázni. De Jóska már nem igen tudta, hol vagyunk.

Össze-vissza haladtunk. Előre-e, hátra-e? azt se tudtuk már. A lovak is elvesztették a tájékozó

képességüket, és úgy vélték, legjobb lesz megállni. A kocsis azonban közéjük csördített.

Roppant sebességgel vágattak neki a hófúvásnak. Ugy éreztem, mintha ez nem szánkázás, hanem az úrben való szédítő esés volna. Testem, lelkem elszibbadt, szemeimet behunytam és a bunda kámzsáját fejemre húzva, a veszedelem közepette arra kényszerítettem magamat, hogy menyasszonyom testi mivelta alakot öltöson előttem, lássam ajkát s érezzem csókjának bensőségét.

Helena. (Idegesen.) És érezte?

Balassa. Látni, érezni kezdtem. Az ölembe ült, átfogott a két karjával, mint két szárnynyal. Csak odaérnék már, csak nála lennék már.

Helena. Hát menjen!

Balassa. Mentünk tovább előre, össze-vissza, egészen belezavarodva a térbe, az időbe. Még azt se tudtuk: éjjel van-e, reggel van-e? Másnap, harmadnap? Napok vagy órák óta megyünk-e?

Későn lehetett, talán túl a hajnalon, a lovak kiálltak teljesen, nem akartak, nem birtak tovább menni.

Leszálltam a szánkáról és amennyire csak tudtam a nehéz, hosszú bundában, gyalog siettem előre. Amikor nagyon fáradtnak, nagyon álmosnak éreztem magam, akkor neki iramodtam és futottam. Egyszer-egyszer visszazéreztem, jön-e utánam a szán? Nem vehettem ki, csak egy mozdulatlan fekete foltot, amely jó darabig ide-oda mozgott, majd megállt. Mozdulatlan, kicsiny lett, mind kisebb, eltűnt.

Az a gondolat, hogy mint az a nem biztos eredeti pont, úgy eltűnök az életből, ha nem futok, energiámat, testi erőmet tökéletesen fölfrissítette. Szaladtam, elestem, pihentem egy pillanatot, futottam ujra.

És mintha lelkemben a menyasszonyom alakja

minden lépésemmel mindjobban világosodott volna. Akkor láttam meg magát. Befagyott tavon, vagy óriási tükrön állott?

Helena. Jó jég volt, az egész mezőség; egyedül korcsolyáztam.

Balassa. Nem tudom, nekem úgy tetszett, hogy szállt a földön. Ismerősnek látszott, mintha álomban, vagy egy másik életben láttam volna.

Helena. Én azonnal megismertem. Nevettem. Ah a vőlegény, a villamos, ábrándos, romantikus vőlegény, akit hiába invitáltunk, nem mert eljönni vizitbe hozzánk. Vagy a kis lány nem engedte? No lám, hogy így véletlenül hozzánk került! Tudja-e, nem is köszönt, beszélni nem tudott, csak nézett bambán.

Akkor következett az ijedség: maga egyszerre lehunyta szemeit és olyan fehér lett, mint a hó, amelyre feje lehanyatlott. Kérdeztem: Mi baja? Maga egy pillanatra kinyitotta szemeit és felelt: Semmi, fáradt vagyok. Vallattam, van-e öntudata: Ki vagy? Vőlegény. Hová mégy? Esküvőre. Honnan jössz? Nem tudom. Mit keresel itt? Eltévedtem. Az anyám tüzelt a parton.

Elszalasztottam az apámért. Eddig ölembe vettem a fejét, az arcát a mellemhez szorítottam, hogy meghalljam, ver-e a szive? Vert még, nagyon is gyorsan vert. Szemeit kinyitotta, réám vetette: Ki vagy te? kérdezte maga. Mondtam a nevemet. Az enyém vagy! sugta és a szemeit megint becsukta. Jó, az vagyok, ráhagytam, de nem szabad, hogy lecsukjad a szemeidet, akarom, hogy láss engem. Engem láss, azt akarom.

Apa hamarosan megjött, a két kis hegyi szamarunkon. Magát föltették a szekérre, a fejét az ölembe, egészségi okból, hogy ne rázódjék.

Balassa. De jó volt nekem, kár, hogy nem tudtam.

Helena. Bizony nem sokat tudott magáról. De lett a hideg engem is, féltettem. Az apám ijesztgetett, filozofált. Együtt elméltünk, hogy két hitvány és ifjú szamar-fi szubjektív érzésén mulik egy ép ember elpusztulása vagy megmaradása. Teszem föl: a szamarak nem elég jókedvűek, nem vágnak haza, csak nagy lassan akarnak előre bandukolni, vagy nincsen elég kóro elemozsina, elegendő fűtőanyag bennük és nincs erejük a gyorsaságra és ebben az esetben . . .

Balassa. Mi történt volna?

Helena. Volt, nincs!

Balassa. Meghalok, talán így jobb lett volna.

Helena. Mért?

Balassa. Illuziókkal mentem volna a másvilágra.

Helena. Böldög maga.

Balassa. Én az.

Helena. Én pedig boldogtalan. *(Nevet.)*

Balassa. Mért.

Helena. Mert maga elmegy.

(Némi szünet.)

Balassa. Köszönöm, hogy tréfálkozik velem. Köszönöm, hogy jó volt hozzám. Egész életemen át hálás leszek érte. Csak azt nem tudom, hogyan. Ha még egy életem volna!

Helena. Hát hol a másik?

Balassa. A másé.

Helena. Nagyon szereti?

Balassa. Nagyon.

Helena. Mondja csak, mit tenne, ha nem vehetné el feleségül?

Balassa. Ót nap még és az lesz.

Helena. De tegyük fel. Van, vagy lehet egy véletlen, amelyet mi nem ismerünk. Az közben jönne. Mit cselekednének, tudna-e élni, el bírna venni mást?

Balassa. Nem ölném meg magamat. De tudnék-e és vajjon szabadna-e élnem nála nélkül?

Helena. (*Elgondolkozva.*) Mindenki a maga életét éli csak. És ha nem tudunk élni valaki nélkül, akkor egyáltalán nem tudunk. Nem az hiányzik, hanem itt (*a fejére mutat*) van több a kelleténél, több egy kerékkel. (*Fitymálva.*) Magát nem félttem, hanem . . .

Balassa. Mit érne az életem, ha nem lenne többé álma. Nagyon megszerettem. Ismeretlenül is szerettem, de amikor harmadszor vagy negyedszer voltam náluk, akkor éreztem csak, hogy milyen bájos. Az a melankolikus kedvesség, ami lelkéből kiárad, halk beszéde, halk lépése . . .

Helena. (*Fölkáll, kiegyenesedik, kéjes és merész mozdulattal nyugtázkodik.*) Az árnyék. Suhan . . . az árnyék . . .

Balassa. (*Fölkáll.*) A tisztaság, a lélek! Ah, de mikor látom már! A betegségem hogy ellágyított. Itt vitázok, tereferélek, álmodozom róla, ahelyett, hogy ha betegen is, elvitelném magam hozzá. Veszélyes volt menni — de jó volt maradni. De csak eddig!

(*Amint így egymás mellett állanak szóltalanul, belép az orvos. Gyönyörködve, elmerülve szemléli őket.*)

MÁSODIK JELENET.

VOLTAK. AZ ORVOS.

Az orvos. Szép egy pár. Pompás egy emberpár, éppen egy pár!

Helena. Apa, nézzed, ez az úr meg délután már el akar menni, át a papékhoz. Szabad neki?

Az orvos. Szabadni szabad, de illeni nem illik. Amíg beteg volt, itten virrasztottuk, élesztgettük, most meg hogy valami kis hasznát lehetne venni, elillan. Egyébként pedig tiszteltni a menyasszonya.

Balassa. Mikor volt nála?

Az orvos. Hajnalban.

Balassa. Hogy van?

Az orvos. No, megjárja. Nincsen olyan erős szervezete, mint magának. Amilyen gyönyörűen építette önt a természet, őt épp oly könnyelműen. Nem tett belé vasat, nincs váza. (*Megöleli a leányát.*) Van ennek, mi, nekünk van?

Balassa. Nem nyugtalankodik miattam?

Az orvos. Nem. Hajnalban azonban egy kicsinyt fantáziált, azt mondta, hogy el akar jönni ide. Önhöz, hogy ápolja. Tréfáltam vele, hogy jó, csak a faragó elébb hadd csináljon kerekeket az ágy alá. Az apja aztán megnyugtatta.

Balassa. Ha szíveskednék és elkísérne.

Az orvos. (*Vállat von.*) Majd kocsit rendelek. Még gyenge a gyalogsétára.

Helena. (*Hízelegve.*) Aztán mikor jön vissza?

Balassa. Talán soha.

Az orvos. (*Dühösen.*) Soha? ki meri azt mondani? Hogy meri azt mondani? Ostoba szó, csak egy olyan elbizakodott ember élhet vele, mint az úr! Mintha önt megkérdéznék, hová akar menni, hová fog jutni, merre lesz boldog, hol lesz semmivé. Kérdezték önt, amikor a vilagra jött, akare-e, és lesz-e beleszólása abba, hogy hol földeljük el? Az a pápista varju ott, éppen olyan fontos tényező mindebben, mint ön. A kocsi azért meglesz. (*El.*)

HARMADIK JELENET.

HELENA, BALASSA.

Helena. Csakugyan elmegy? Szerettem volna, ha vagy egyszer feljön velem a havasra. Egy utolsó séta, a millió tornyú góthikus templomban. Még engem is a hit érzése fog el, ha benne járok, olyan sötét és rejtelmes, mint egy óriási

dóm. Maga úgysis szereti azt, ami regényes. Felmegyünk?

Balassa. Nem, Marika vár!

Helena. Hát vár még egy pár órát. Aztán végképp egymásnak adom magukat!

Balassa. Átjön az esküvőre?

Helena. Nem.

Balassa. Mért?

Helena. *(Élénken.)* Mert minden esküvő úgy hat reám, mint egy temetés! *(Csendesen.)* És minden temetés úgy, mint egy esküvő. Tudja-e mit? Volt pillanat — a maga betegsége alatt — amig szinte vágytam arra, hogy elmuljon, ne ébredjen föl soha!

Balassa. Szép.

Helena. Igaz, hogy engemet is meglepett valami halálvágy. De egyedül nem szeretnék, hanem kísérettel, másodmagammal, igen!

Balassa. Így beszélnek a lányok, amikor férjhezmehetnekjük van. Egy kis türelem még, majd megjön az a herceg, akire vár. Mint ahogy én megtaláltam az én kis sápadt hercegnőmet...

Helena. *(Hirtelen fölpattanva.)* Oh, hogy megvetem magát! Menjen, hagyjon el! *(A lakásba szölgő ajtó felé indul.)*

Balassa. Kisasszony, kisasszony! *(Utána megy.)*

Helena. *(Megpillanítja szüleit itt. Balassát az oldalszobába tuszkolva.)* Csak menjen be, no nem haragszom, a nap elbujt, szél van...

Balassa. *(Beliüről.)* Félt a széltől?

Helena. Féltém. *(Beteszi az ajtót, apja és anyja nagy, fontos sugdosásban elmerülve jönnek. A férfi elől, az asszony utána kullog. Helena hozzájuk rohan, megelőli őket.)* Apám, anyám!

NEGYEDIK JELENET.

HELENA. AZ ORVOS. AZ ORVOS FELESÉGE.

Az orvos felesége. *(Leánya kezét csókolja.)* Mi baj tuba galambom!

Az orvos. *(Gyöngédségében ellágyulva, félre fordítja fejét.)*

Helena. Itt hágy, elmegy. Én sem tudok akkor itt maradni.

Az orvos felesége. Elmegy veled?

Helena. Nem, magamban, világág!

Az orvos. Bolond beszéd, egy leánynak nincs semmi tenni valója a világban, egyedül.

Helena. Hát mi dolgom itt veletek? Ti öregek vagytok, másról gondolkoztok, másról beszéltek, én nem értelek titeket, ti nem értetek engem. Te imádkozol, te filozofálsz, én pedig élni, élni, lenni akarok! Kikövetelni az életből a részemet, nem adott semmit, nem adatok semmit!

Az orvos. Hát mit tegyünk? Mit? Megöljem?
Az orvos felesége. Kit? *(Mindhárman hirtelen tekintetet váltanak.)*

Az orvos. Azt az embert, aki idejött, idetolakodott. Ott kellett volna hagyni a jégen. Gémberedett volna meg. Mért is hogy az ember beleavatkozik a végzet dolgába! Látod kis királyném, milyen jó volt nekünk, amíg egyedül voltunk. Mért hagyta el engem, mért hagyta el engem! Nem szeretsz már?

Helena. Szeretlek.

Az orvos. De őt jobban.

Helena. *(Nem felel.)*

Az orvos. Törvény, így kell lenni; igen helyesen. Es ő téged?

Helena. Nem tudom. Ha szeretne, elbirna-e hagyni? Mégis, talán.

Az orvos felesége. Biztosan.

Az orvos. Lehet-e, hogy téged, ha akarod, valaki ne szeressen?

Az orvos felesége. (*Küzdvé magával, majd titkolódzva.*) Ti vagytok az okosok, az írástudók, engem lenéztek, kinevettek, ti németet tudtok, úgy beszéltek, hogy meg ne értem, én vagyok a parasztasszony; jó, legyek én a parasztasszony, de én egyet tennék.

Az orvos. Mit?

Helena. Kinek?

Az orvos felesége. Ennek a gyönyörűséges úrficskának, ennek a szépséges férjnek valónak. (*El.*)

ÖTÖDIK JELENET.

AZ ORVOS. HELENA.

Az orvos. Bolond asszony. Gyere ide kicsikém, ülj az ölembe, mint régen. Beszéljünk okosan. Mi a bajod, muczuska? Nem-e én voltam dajkád helyett dajkád, nem a földön másztam-e veled, amikor mászni kezdted, ki takargatott be éjjel, ki játszott veled nappal? Nem ismerős ez a kopasz, kopott fej? nekem nincs más ismerős, csak a tündöklő, bűbajos arczod. Mindenki idegen előttem, csak te vagy az, akihez tartozom és akit, hogy megismertem, minden haragom a föld ellen elfeledtem! Te vagy az értelme és magyarázata annak, hogy élek és abban a pillanatban, amelyben te magadat nem jól érzed itt, adieu . . .

Helena. (*Megszívogatja.*) Apóka.

Az orvos. (*Nekivádvá.*) Mondok neked egy titkot — minden férfi egyforma. Felejtse el ezt az egyet, hozok neked helyette tizet. Szép katonatisztet, városban lakó, kikent-kifent urat, felköltöztünk Pestre, nekem van még erőm, van tudásom, újra kezdem! Tréfa, tréfa, ne haragudj meg érte,

hallom én éjszaka, hogy aludni nem tudsz és én nyitott szemmel virrasztok és a szívembe nyilalik, amikor sóhajtasz. És nem vagyok én olyan öreg, hogy ne tudnám: ez a diadalmas, az illatos, az erős és erőszakos tavasz, a föld legszebb törvénye, gyűlöletes kóralak; elvben imádom, tényleg átkozom . . . Ostoba, czéltalan, kíváncsi játék — maga az élet! De én azt akarom hogy játszzad — szépen és boldogan. Akarom. (*Fölkel, föl és alá jár a szobában.*) A gyűlöletes véletlen, ha téged lát meg először, ha el nem fogja előled az, az a kis mazna . . . Különben, ez az ember egy tökkolop, nincs összehasonlító képessége. Fel fogom nyitni a szemeidet. Nem fogok beleegyezni a választásába. Hogy mi jogon? Jog, van-e erősebb jog, mint a tied? Te szereted, te kívánod, ő szeret és kíván, egymáséi lesztek!

Balassa. (*Belülről.*) Süt-e már a nap, kisasszony?

Az orvos. Menj hozzá, hív!

Helena. Nem süt, várjon. (*A lakásba el.*)

HATODIK JELENET.

AZ ORVOS. AZ ORVOS FELESÉGE.

Az orvos. (*Rámordul feleségére, aki nesztelenül áll meg a háta mögött.*) No mit akarsz?

Az orvos felesége. Semmit. De kend nem ember.

Az orvos. Miért?

Az orvos felesége. Elpusztította a lányát!

Az orvos. Én. Miért?

Az orvos felesége. Az én mellemről elvette, magának nevelte, királynénak. Hopp lelke királykisasszony — adja már most férjhez. A pap a lányát férjhez adja, de kend a magát soha! Nem jobb lenne-e bevinni a városba — urak szeretőjének, legyen belőle ami lesz, amire nevelte . . .

Az orvos. Elhallgass, banya! Mondd, hogy mit akarsz? Mit senkedsz körülöttem? Elmenjek veled a paphoz, megesküdjem veled mégegyszer?

Az orvos felesége. Szónokolni maga tud, azt tudom. De tenni.

Az orvos. Tenni? De mit?

Az orvos felesége. (Egészen közel az urához.) Az Isten szabad az ember életével. Az ember nem szabad, azt tudom. Isten ments! (Kereszletet vet magára, az urára.) Én csak egy egyszerű nő vagyok, de azt látom, hogy maga az eszében valamit forgat. Megvan még az a fehér pora, akit úgy őrzött. Hol van? Ha maga olyan hitvány, gyáva, adja, én megkeverem. (Szünet.) Hármunknak. Magának, nekem, Helenának. Erdemes az ilyen népnek élni? A paplány, az férjhez megy.

Az orvos. (Élgondolkodva, halkal, magának súgva.) Vagy meghal. (Hangosan, erőlesen.) Mondd ki, mit kerülgeted, mondd, hogy megöljem!

Az orvos felesége. Jézus Mária, megölni? az Isten azt nem engedi, nem akarja. De azt akarja-e, hogy a mi rubintos virágunk menjen el helyette?

Az orvos. (Halkal, magának.) Egyiknek tudom el kell menni!

Az orvos felesége. Persze, ilyenek magok urak. Ilyen a magok szeretete! A macska a kölykét nem hagyja.

Az orvos. A szájába viszi, ha a folyóba akarják dobni.

Az orvos felesége. Négy éjszaka imádkozom magáért. Lestem, hogy vergődik, láttam, hogy azt a port dugdossa. Mit akar vele? Ma bemegyek a barátokhoz, gyónok.

Az orvos. (Szinte magának.) Én pedig ölök!

Az orvos felesége. Itt járt a halottkém, a kisbíró, adtam neki egy verdung pálinkát. Az esztét ez már végképp beitta.

Az orvos. Tudom, tudom, az élőket eltemetné, a holtakat költögetné. Ostoba ficzkó. De okosabbak-e a városi urak? kinek van itt szeme? A borbély bonczol. A főfizikusnak megtiltotta a felesége. Különbön engedje meg?! Szerszámaival krumplit hámozni, palaczkot bontanak. Csak hajuk van az embereknek! Eszük nincs. Ha akarnám, elpusztítanám az egész kört.

Az orvos felesége. (Szárason.) Hogy hervad, hallotta, hogy ri éjjel?

Az orvos. Az a szárazság éljen és az én virágos fám pusztuljon el virágjában! Az az árnyék, az a semmi, az a senki! Az enyém: a termékenység, az egészség, tehát maga az erkölcs. Az a béka! a meddőség, vagy ami még rosszabb: beteg gyermekek praedestinált anyja, nyomorúságok szülője, a fajrontó. Az arczának ez ártatlan szendése: bűn és ámitás, a fehérsége: kendőzése a természetnek. A szája arra termett, hogy imádkozzék, és csókok után vágyik.

Nem, nem így, én kis kálvinista szentem!

Fuj, irtózom magamtól, nem vagyok-e meghibbanva? nem szeretem többé az embert, nem szánom többé a kezemet! És ő bizalommal nyújtja fáradt kezét a kezembe minden napon: doktor bácsi gyógyiton meg, a jövő héten lesz az esküvőm, nem akarok sovány, sápadt, szenvedő lenni, virítani szeretnék az uramnak: „Jó, jó kis lányom, virítani fogsz!” Megcsókolta a kezemet, itt, itt. (Mereven nézi a kezét, majd elutasító mozdulatot tesz vele.)

Gyávaság, száanalom, ha száz élete volna, azt is el kellene vennem! Az orvosi esküm — hamis eskü; a földi törvény, mely azt parancsolja, hogy életének hitvány, szakadt fonalat megfoldszam — bűnre kényszerít. És mit kívánnak tőlem? Azt, hogy árnyékká tegyem az én erőtlő duzzadó,

egyetlen valóságomat, a leányomat. Hogy orvos vagyok?

Az orvos! Mit mond az orvos? Egy leány van a kezeim között, csupa morbidezza. Ha becsület volna az orvosokban, siettetnék azoknak az elmúlását, akik organikus bajban szenvednek. Ha bátor álladalmak lennének, szelid és könnyű, de biztos szerrel elpusztítanák azokat, akiknek szervi bajuk van. Am az orvos húzza-vonja az áldatlan vért, mert üzletnek nézi az emberi életet. Fúj, bestiák, kalmárok, gyilkosok! (Szünet.)

(*Felésege felé fordul.*) Mit mosolyogsz, he? Mit kíséred a gondolataimat? Hogy mi vagyok én? Nem tudok magamban eligazodni. Mit tettem? Megváltoztattam éneket. Hogyan fogok elélni ezzel az újjal? Hát lerogyok, de csak aztán, hát megőrülök, de csak miután boldogságot árasztottam szét magam körül.

Helena. (A szobából.) Apám, apám, jöttek érted.

Az orvos. Ki?

Helena. Papék.

Az orvos. Megyeek, megyek! (Izgatottan keresi kalapját, botját, de hirtelen leül.) Elpusztítani alattomos módra! Utat kellett volna engedni a természetnek, teljék be az igazsága. Lett volna boldog, egy-két hónapig, egy-két évig! Eh, ezek a beteg nőcskék túléltek egészséges férjeiket, megerősödnek a gyermekszülésben és öregségükre meggyógyulnak.

Teljék be sorsa!

Helena. (A szobából.) Apa, mit csinálsz, hol vagy? a tiszteletes úr van itt.

HETEDIK JELENET.

VOLTAK, HELENA, AZ ÖREG TISZTELETES (kijönnek). BALASSA.

Öreg tiszteletes. Friss jó napot.

Balassa. Csakhogy eljött. Nem győztem várni,

lássá, rendben vagyok. Marika — írja — fölkelt. Nem volt-e korán?

Az orvos. Hogy vannak otthon?

Öreg tiszteletes. A doktort várják. Marika nem tud a sokféle orvosságon kiigazodni. A dája meg mind egyszerre bele diktálná.

Az orvos. Átmegegyek. (Haraggal.) Ilyenek ezek a vén parasztasszonyok, mindenkit megétetnének. Jön haza?

Öreg tiszteletes. Engem ide keresztelőre hívtak a szomszédba. De ugylátszik korán jöttem. Előbb temetnek abban a házban. Sóvárról kijött a katolikus pap . . . Temetés és keresztelés, élet és halál, mert, hogy . . . Megnézem (Az orvoshoz.) Maga meg menjen már. (Az orvossal együtt el. Utánuk bandukol az orvos felesége. Helena hátramegy s nézi a temetést.)

NYOLCZADIK JELENET.

BALASSA, HELENA.

Balassa. (Helenához, ki még folyton kinéz.) Kit temetnek?

Helena. (Kinyitja a veranda ablakszárnyát, amelyen át látszik a szomszédos ház előtt összeverődött tömeg.) Egy taliánt. Ilyen örültek ezek az olaszok, idejönnek a kegyetlen erdélyi télbe. A napot, a tengert, a gyönyörű márványtemplomokat elhagyják, hogy a fiatal fenyőfákat rakásra öldössék. Azelőtt leg-alább az oláhok cselekedték, most pedig csupa olasz nálunk a fakereskedők munkása. Némelyik pénzt visz haza, némelyik itt hagyja az irháját is.

Balassa. Fialat volt?

Helena. Férfi volt. Én látom innen, most tették a szent Mihály lovára. Pap nincs, de ni, egy nagy fakeresztet tettek a holtában is hatalmas, kidolgozott tenyerébe. Rendesen fel van öltöztetve az ün-

neplő ruhájába, még a kék nyakravalóját is csokorra kötötték a nyakán. Fejvankosnak oda gyűrtek a feje alá a széles karimájú fehér kalapját. Oh, még szemfödője is van! Egy kis fehér kötő, alighanem a kis leányának szánta, de már nem volt ideje, hogy haza küldje.

Balassa. Mért nincs koporsója?

Helena. Nincsen, sirja sincsen. Azaz: a koporsója, a sirja egy: a havas tövében egy nagy hógömb, amelybe a szegény napimádó taljánt belehelyezik. A temetőhöz, a megszentelt földhöz, nem lehet ilyenkor hozzá férni. A csendes idegen, tavaszig ebben az ideiglenes sírboltban marad.

Balassa. Megfagyasztják?

Helena. Jó meleg van ott. Aztán májusban egyszerre jön a hőség, hó elolvad, ember elolvad, beissza a föld, elissza a patak, magába szedi a tenger... Ebből a becsület emberből nem eszik a megszentelt föld egy csipetnyit sem.

Balassa. Oh be okos kis lány maga.

Helena. Tanultam egy kis természetudományt. Fázom is magamtól... Brr, de ájtárt a hideg. Betegyem az ablakot, nem akarja nézni a temetést?

Balassa. Nem.

Helena. Mit akar hát?

Balassa. Beszélgetni magával utoljára.

Helena. *(Becsukja az ablakot.)* Legyünk vidámak.

Balassa. Legyünk vidámak, úgyis ki tudja...

Helena. Engem is valami halálszejtelem fog el, de lehet, hogy csak megfáztam és náthás leszek! De mégis bensőmben, valamitől reszketek — mi dolog ez? — félek! Fogja meg a kezemet.

Balassa. *(Megfogja.)* Fél még?

Helena. Nem. Valami édes nyugalom szállt le rám. Beszéljen nekem a szerelemről. Ne nézze, hogy leány vagyok, vidám czimborának nézzen, aki férfit, nem tud semmit, de megtudhat mindent.

Balassa. Én, magának?

Helena. Mit néz ream kémlelődbe és csudálkozva? Ez életben nem látjuk talán soha egymást és ön előtt többé titkom nincs nekem. Csak sejtem a szerelem egész titokzatos nagy világát, de biztosat róla semmit nem tudok. Kis lány korom óta pedig — utolsó vallomás, hát nem szegyenlem — másat se tettem, mint lestem, hallgattam, hallgatóztam, mint amikor gyerekek a táviró pőznára szorítva fülöket, öntudatlanul figyelnek a világ neszére s az elektromosság halk hangjából kiérzik az élet búsan zengő dallamát... Néha, néha fölszáll egy szikra, előttem is fölrobbant egy-egy fényes reveláció. Láttam virágok párzását, galambok, amint csókolództak, a feskéket, amint etette a párját, a fiát... Az embereket nem lehetett megfigyelnem, az apám anyámat csak azért szerette, mert én vagyok. A parasztok? Azok inkább azért szeretnek, mert élnek. Pedig — azt hamarosan éreztem, hogy megfordítva van.

Balassa. Úgy, úgy, azért élünk, hogy szeret-hessünk!

Helena. Tizenöt éves lettem és egyszerre föllobogott, forrt, a lelkembe áramlott ez az axioma.

Balassa. Egészen úgy, mint én fiú koromban. Úgy látszik, nekünk egy, vagy hasonló a vérünk.

Helena. A leányok eltagodják, úgy parancsolja a nevelés és a hagyomány. Nem beszéltek róla tovább én sem, lássa, elpirít valami...

Balassa. A hamvak hamva, a szemérem!

Helena. Nem, az emlék, amikor jöttek a nagy könyvszerelmek. Akiről csak olvastam, minden leány, akinek szerelmeért férfi esengett, az én voltam. Ha látott volna maga engem abban a korban; olyan régen volt! két — éve. Benéztem a tükörbe — ha egyedül voltam — estve. Szemléltetem magamat, hogy nem voltam felöltözve. Es úgy ítéltem,

érdemes vagyok arra, hogy küzködjék értem mindenki. Egy kicsinyt szerelmes is voltam magamba.

Balassa. Azt értem.

Helena. De a könyvszerelmek elmúltak, csend lett. Akkor, egyszerre, támadt egy furcsa epizód.

Balassa. (Türelmellenül.) Mondja, mondja.

Helena. Hogy is volt csak, nem tudom, hol kezdjem. Nem a férfinak mondom, hanem a barátoknak. Hogy vidáman töltjük az utolsó perczeket. A vendég mulasson búcsuzóra . . .

Balassa. Szeretett valakit? titkon csókolódtak?

Helena. Nem. Csak a levegőt csókoltam, amelyet alakja érintett. Forró arcomat a tárgyhoz értettem, amelyet ő vagy egyszer megfogott. Régen volt, talán igaz se volt . . .

Balassa. És hogyan támadt?

Helena. Egyszerre jött. Ugy, ahogy a nagy veszedelmek. Csaknem megőrzített a gondolat, hogy amikor megtaláltam, elvesztettem. Hogy így elkésett, meg tudtam volna ölni . . . gyűlöltem, megvettem és másra, mint reá gondolni nem tudtam egy pillanatra sem. Hogy nem lesz enyém, hogy lesz egy órája is, amikor nem reám gondol, föl-lázított a természet ellen. Nem néztem magam a tükörben este, hanem az ágyra bámulva — felöltözve — egész éjjel dühömben sírtam . . . Régen volt, talán igaz se volt, elmúlt. Hogy magának elmondtam, meg is bántam. Nem mondja el ugye senkinek?

(Pillanatnyi csend. A férfi szenvedélyesen nézi a leányt, küzködve keresi a szavakat, hogy mit mondjon.)

A leány utolsó szavaiba kapcsolódik az ott kint megkezdődött temetésnek a tompán hangzó halotti éneke:

Circumdederunt me gemitus mortis, dolores inferni circumdederunt me!)

Balassa. A szívembe zártam, soha meg nem tudja senki. De maga sír.

Helena. Jó érzés, megkönnyebbit. És a maga szívét, nem nyomja — amitől szabadulni akar — semmi?

Balassa. Egy régi emlék. Szerettem én is boldogtalanul. Az idejét sem tudom, némely részlete már szinte ködbe vész . . . Nem hirtelen jött, vártam szenvedélyes hittel, halálra kerestem, vakmerően, elbízva, szüntelen idéztem. És hogy lán-goló szárnya vállamat érinté, csakhogy meg nem égtem, csakhogy le nem rogytam tőle. Oh, gyötrelmesen boldog, kínozva kéjes órák! Futni szerettem volna tőlük és könyörögtem nekik, hogy maradjanak! És estve est után, csak egy reményben éltem, ha reggelre ébredek és az egész elfoszlik, mint az álom, és hogy — újra látom. Örökké válakoztam tőle, gyűlöltem, hogy marasztott és gyűlöltem, hogy eleresztett, úgy gondoltam, hogy ha igaz férfi lennék, rajta áttiporva kéne szabadulnom és azt éreztem, oda feküdni lába elé és engedni, hogy áttiporjon rajtam, mily boldogság volna! Félttem gonoszságát, és ezért imádtam, látam nagy szépségét, melynek az árába kerül az életem, minden törekvésem, erőm, becsületem, lelkem üdvössége . . . És eszem bármit ítelt, a vérem mind azt sugta: többet ér egy csókja. (A férfi szavaiba kapcsolódik a kívülről behallatszható halotti ének folytatása.)

Requiem aeternam dona ei domine, et lux perpetua luceat ei!)

Helena. Elkérte, megkapta?

Balassa. Nem. Összeszedtem magam, elfutottam tőle.

Helena. Gyáva, gyáva!

Balassa. Élismerem, de büszke vagyok rá. És

meglesz a jutalmam érte, az én kis kis fehér ger-
lé, akihez visszatálтам, visszatérek.

(*Kint a halotti ének felzúg:*

Dolores inferni circumdederunt me!)

KILENCZEDIK JELENET.

VOLTAK, ÖREG TISZTELETES.

Öreg tiszteletes. (*Jön.*) Vége van. Nem iste-
nes, nem törvényes, de szép volt!

Balassa. Készen vagyok az útra, megyünk?

Öreg tiszteletes. Még pár perc. A temet-
kezők még levetik a gyászflórt — aztán keresztel-
lünk. A kisasszony lesz — úgy hallom — a ke-
resztánya. És a férfi?

Helena. Nincs. Majd helyben fogok valakit.
(*Balassához.*) Nem akar maga?

Balassa. Ha parancsolja.

Helena. Kérem. Hanem meg kell igazítani a ha-
jamat, kalapot venni, még megsértődnek. Mindjárt
itt leszek. (*El.*)

Balassa. Aggódok Marikáért. Sokat álmodom
róla.

Öreg tiszteletes. Még a valóság sem igaz,
nem hogy az álom! (*Megrémül azon, amit mondott.*)
Hogy így, úgy. Mert, csak az a valóság, amelynek
megvan a bizonyága. Nincs semmi baj, csak hogy
egyszerre voltatok betegek, és a lány restelte, hogy
neked itt kell lenned ebben a rendetlen házban.
Nem tehetek róla, egy kicsinyt czigányok. Kezdet-
ben magam is megrémültem. Fázott, még rimán-
kodásra sem evett, szemlátomást fogyott. Úgy lát-
tam, hogy moráliter szenved, de nem lehetett be-
löle kivenni, hogy miért. Ez az öreg bolondos or-
vos még jobban rám ijesztett; azt kérdezte, hogy
vállalom-e a felelősséget, hogy egy phtisikus leányt
adok férjhez. De másnap belátta, hogy tévedett,

Marikának semmi szervi baja, ő vetette el a súly-
kot, tévedt. Gondoltam, hogy talán elhalasztanók
az esküvőt. Megpedzettem, Marika halotthalvány
lett tőle.

Balassa. Nem! nem, hogy is gondolnak ilyen!

Öreg tiszteletes. Nem is annyira én, mint
ez a fuzsitus doktor . . . De tudománya van, azt
meg kell neki adni. Egy napi járó földre is sze-
keren hurcolják.

Balassa. Siessünk.

Öreg tiszteletes. Előbb hadd végzek a kis ke-
reszténynyel. Visszatérőben majd érted jövök. (*El.*)

TIZEDIK JELENET.

HELENA, BALASSA.

Balassa. Hisz-e magácska Istent?

Helena. Egy lányhoz, ilyen kérdést, hogy is
intézhet? Szabad-e nekem azt mondanom, hogy
nem hiszek? pedig nem hiszek, nem, emelt fővel
vallom! Kis lány koromban — ha nem untatja —
még sejtettem Ő róla, a nagy Elmondhatatlanról
valamicskét, főképp a karácsonyfa végett, amit a
fia hozott nekem. Az anyám is, titokban tanítga-
tott róla, hogy sokat kell hizelegni neki és akkor
— lehetünk bár rosszak — mindent megbocsájt.
Tetszett nekem az idea, hogy van valaki, egy leg-
nagyobb úr, aki nekem mindent adhat, főképp
czukros ételt, seiyem bababutort, bádogkatonát.
De apám az anyámat mindig kikapatta, ha észre-
vette, hogy imádkoztatott. „A gyereket elbolondi-
tani!“ — mondta, „nem mégyesz, úgyis elég nagy
a fantáziája!“ És a szívemet — ahol mondják la-
kozni szokott az isten — az én kis apókám vette
munkába. „Az istent tagadni“ szölt „nem érde-
mes; nincs kizárva, hogy van, de én nem hiszem!“
És én szakasztott így gondolkodom róla. Mégis

volt idő, amikor szerettem volna imádkozni hozzá, de nem tudtam. Nem tudok hazudni. Nem azért, mert azt bűnnek tartom, de nem tudok, mert nem fér hozzám. És rútul füllettenék előtte, leborulva, létét vallva . . . De tenne velem csak egy kicsiny csudát is! Nem köznapi csudát, mint éj és nappal változása, az, hogy élünk, hogy a kezdet és a vég fogalmát meg nem értve valamennyien, akik csak vagyunk, függünk a levegőben . . . Hogy a tér és az idő végtelenjében szállunk, mint egy óriásnál óriásabb léghajó, amelyből minden pillanatban kihull és eldobódik a ballaszt — a halott. Ezek a csudák mindenkinek szólnak, de tenne velem egyet, csak egyet.

Balassa. Mit, milyent?

Helena. Azt, hogy maga engemet szeretne.

Balassa. Ez vallomás! (A kezébe rejti arczát.)

Helena. Az. Nos, mondja meg az igazat, hogy utál érte!

Balassa. Hogy utálok-e? Rettegve, kéjjel, amig gyönyörűség és sirás eláraszt belől — hallom azt, amit én érzek!

Helena. Maga . . . engem . . . oh édes, édes isten! (Csend.)

Balassa. Lássá, ezt nekünk egymásnak elmondani soh'se kellett volna.

Helena. Megfulunk, hogyha hallgatunk!

Balassa. És mit teszünk most?

Helena. Most élünk, élve maradunk.

Balassa. De hogyan? A mi szerelmünk bűn és kárthatat, a mi szerelmünk lehetetlen!

Helena. És ezt egy férfi mondja?

Balassa. Egy férfi, akinek a kezén (mutatja a jeggyűrűjét.) ez van!

Helena. Egy hitvány aranykarika . . . pénzért mindenkinek ver ilyent az aranyműves! Gyárilag

csinálják. Hagyja a gyűrűjét annál, akinek adta, de maga az enyém és én a magáé vagyok.

Balassa. És a becsület . . .

Helena. Hát az a becsület, szerelmet hazudni gyengédségből, szót tartani, csak azért, hogy az ostoba szó úr legyen. Áltatni ma, hogy holnap legyen boldogtalan és ne ma . . . A kis papleány egy hét alatt szépen kisírja magát, de mi ketten —

Balassa. Belepusztulunk.

Helena. Ugy-e maga is belátja. És egymással lenni, reggeltől estig, estétől reggelig . . . (Leül a férfi lábaihoz.) Ne legyen bús, csak az arczát elborulni ne lássam. Tudja-e, maga néha olyan, mint egy kis fiú, dajkálni szeretném . . . Tegye el a kezét innen. (Balassa arczáról lefejti annak a kezzeit.) A szemeit hadd lássam. Soh'se hittem, hogy embernek ilyen szeme legyen. (Hozzája nyul, aztán a maga kezét megcsókolja.) Szemem. (Kaczag. Majd az ajkát tartja a férfi elé.) Az ajkad.

Balassa. (Megcsókolja, hosszan, szomjasan csókolja. Majd hirtelen felugrik.) Ez árulás, ez bűn, alávalóság!

Helena. (Alázatosan hizelegve.) Nem kell mindjárt azt mondani, hogy nem. Fájna neki, belebetegedne. Csak csendesen, hozzászoktatni a gondolathoz . . . Előbb maga ír neki, hogy beteg, apám nem enged el, el kell halasztani . . . En inkább várok, akár addig ne is lássam, bezárkózom ide, ki sem mozdulok és magára gondolok addig mindég. Aztán ő is elúnjá. Az ilyen kis jónevelésű lány inkább a főkötoért akarja a férjet, szokásból. Aztán maga szépen, szépen elbúcsuzik tőle, írásban. Hogy hozzá menjen, lássa, nem akarom, nem akarom!

Balassa. Elszökni, elhagyni, összetörni!

Helena. Elszökni, elhagyni, összetörni akkor, amikor már asszonyonyá tette! Oh férfiglika.

Balassa. (*Mélyen elgondolkozva, majd hirtelen.*) Az anyám elé kerülni, a kezét megcsókolni, fölkeresni az apám sírját, játszani nőtestvérem gyermekével... a fejem fölemelni, a tisztességre hivatkozni... soha többé nekem ne lehessen?! Nem, én megyek és hiába lázít, én rossz, én édes, én egyetlen angyalom! Érzem, hogy öntudatomat a mámor elborítja, még egy pillanat és magamat nem látom, nem találok! Izszonyu gondolat, hogy szememet a forró vakság fődje, iszonyodom magamtól, hogy aminek érintésétől is magamat megszűz ovtam, mindkét karjával beszorítom a gyalázat. Megcsalni azt, aki mint az istenben hitt bennem, eltiporni egy ártatlan, bájos szűzvirágot, aki nem nyitott, csak a kedvemért...

Helena. (*Kiáltva.*) Frázis, frázis.

Öreg tiszteletes. (*Kint.*) Imre, Imre!

Balassa. (*Kikontakozva a Helena karjából.*) Megyek! Az isten megáldja, örökre! (*El.*)

Helena. Elhagy, el tud hagyni, engem hagy el! (*Utána rohanva az ajtóban.*) Imre, Imre! (*Leül a földre, jajgatva, panaszkelve, mint a parasztasszonyok.*) Elment az én szépem, jóm, elment, akit küldtek nekem, hogy az ólében elvigyen. Én vagyok az ő gyönyörűsége, pihenője, világa. En kellek neki, csak én, én egyedül és senki más. (*Arczával a földet érinti, a csendben elfojtott, fuldokló zokogása hallatszik.*)

TIZENEGYEDIK JELENET.

HELENA, AZ ORVOS.

Az orvos. (*Jön, megáll az ajtóban, elzüllöttebb a rendesenél is. Ijedten, mozdulatlanul nézi a leányát, majd rákiabál.*) Helena, Helena, alszol? Kelj föl, ébredj!

Helena. (*Föül a földön. Gyermekies, gügyögő*

hangon panaszolva.) Apó, apóka, elment, mind-örökre!

Az orvos. Hova?

Helena. A menyasszonyához.

Az orvos. A menyasszonya nincs többé — meghalt.

— Függöny. —

HARMADIK FELVONÁS.

(Munkaterem gépgyárban. Egy kis, üveggel elrekesztett része iroda, elég kényelmes szobaberendezéssel. Egy íróasztal, mindenféle villamos szerszámokkal, házi és vasúti telefonnal. Zöldernyős villamos lámpa ég rajta. Egy másik asztal. Az irodából vas csigalépcső szolgál föl a Balassa lakásába. A nagy munkaterem sötét. Hátul ég csak — sodronyos lámpásban — egy szál gyertya.)

ELSŐ JELENET.

HELENA. BALASSA.

Helena. (Az íróasztal mellett ülő és dolgozó Balassa ölben ül, elveszi előle a papírost, kezéből a tolat.) Nem engedem tovább dolgozni. Egy csókot!

Balassa. (Megcsókolja.) Menjen, maga hízelgő macska!

Helena. Nem hízelgésből, komolyan mondom, mennél többet csókolódzunk, annál jobban szeretem. Kezdetben nem is esett olyan jól. Úgy látszik, meg kell tanulni a módját. De mi, úgy-e tudjuk, van-e a világon, aki úgy tudja?

Balassa. Nincs.

Helena. Amilyen eszes voltam én lánykoromban, olyan buta voltam. Tudtam én mindent és

mégse tudtam semmit. Egy lány akármilyen fölvilágosodott is, még ha orvos lánya is, csak igen általános fogalmai vannak a szerelemről. Például én azt hittem, hogy a férfi reggeltől estig képes az ajkát az asszonyának ajkán tartani. Különben úgy is lenne helyesen! (Nevet.)

Balassa. Hát nincs-e így?

Helena. Majdnem így van. Én különben jobban szeretem most magát, mint lánykoromban. Akkor egy kicsinyt gyűlöltem is, hogy mást akar elvenni nem engem. Érdekelt, érdekelt, szerettem, szerettem, de inkább a hiúságomnál fogott meg.

Balassa. No ugyan?

Helena. Hogy olyan hidegen viselte magát, hogy nem tudtam eltéríteni a kis papleánytól. Éreztem, hogy én annál százszor különb vagyok!

Balassa. Az szent volt, legyen az emléke áldott!

Helena. (Sértődötten.) Még mindég az eszében jár az én kis simahajú, porcellánbaba riválisom. Én megvallom, haragudtam rá, amikor megláttam a maga karján. Hogy elvette magát előlem. És meghaltam volna, ha nem tudom visszavenni. Nem, a szégyent, a megaláztatást, a jogtalanságot túl nem éltem volna.

Balassa. Hagyjuk, drágám, ő elment a mi boldogságunk, a saját boldogtalansága elől.

Helena. Tudja mit? ha a szegény — sajnálom én is, nem vagyok én rossz-szívú — a maga felesége lett volna, én bementem volna a házukba és onnan elcsalom magát.

Balassa. Tudom. És én mentem volna. Jézus kegyelmes volt hozzá, megóvta szenvedéstől és megaláztatástól. De ne beszéljünk róla, almomban ugyanis többet van velem, mint ahogy az természetes.

Helena. Ne tagadja, maga még egy kicsinyt szerelmes beje.

Balassa. Én, maga mellett?!

Helena. Meg ne tudjam. Minden gondolatodnak az enyémnek kell lennie. Almodni sem szabad másról, csak rólam. Féltekeny vagyok még a munkájára is, rosszul esik, hogy mással is foglalkozik, nem csak velem. Ugy szeretném, ha független, nagy, gazdag úr lenne és nem csinálna semmit, csak azt, hogy nekem él. Hogy az enyém legyen.

Balassa. A magáé vagyok egészen.

Helena. En is, a tied egészen! *(Tréfálkozva.)*
Sohse hittem volna!

Balassa. Hogyan?

Helena. Mindég azt hittem, hogy az első férfi, akit megismerek, csak az aranyhidacska lesz, amelyen átmegyek azokhoz az asszonyokhoz, akik megnézik a világot . . . Ugy biz, elbizakodott leány voltam, szépen kieszeltem, hogy egy férfi — bárha nevét adja — nem érdemel engem. És ha eljön az idő, nem térek ki az elől, amit maguk bűnnek neveznek, de több izléssel csinálom, mint a legtöbb asszony: nem hazudok, mindegyiknek megmondom, mielőtt elhagyom . . . No de ne rémüldözzön, tréfa, csak azt akarom, hogy nyugodt ne legyen egy pillanatra . . . vigyázzon, féltsen, az ölében hordjon. Ugy szeretem, oly szép, ha így, mélyen, búsan elgondolkodik! *(Megsókolja a nyakát.)* Nevessen! *(Nevet.)*

Balassa. Azért se!

Helena. Akkor nem kap vacsorát!

Balassa. Ehes vagyok, kérek. Mit főztek?

Helena. Finom, jó dolgokat. Mindent én csináltam. A gyönyörű kis főzőedények kedvéért. Közszönöm, hogy vette őket. A kis fujtatót, a kis szítákat megcsókoltam. De jó is asszonynak lenni; a szívem megremege a boldogságtól, ha a tiszta konyhát, a sok, falraakasztott rézedényt látom. Vegyen nekem, vásároljon még többet, mindent. Leszünk mi még gazdagok!

Balassa. Hogyne, ha maga szereti. Lopok is, ha magának pénz kell.

Helena. Ez derék beszéd, kap vacsorát. Feljön?

Balassa. Nem szabad, inspekcióis vagyok, hozassa le.

Helena. Lehozom magam. Aztán itt maradok, jó?

Balassa. Jó.

Helena. Búcsuzni! *(Csókolódnak. Helena el.)*

MÁSODIK JELENET.

BALASSA, AZ ORVOS.

Az orvos. *(Botorkálva a gépek között.)* Hollá, nincs-e itt valaki?

Balassa. *(Lemegy az üvegszobából a géptermbe.)*
Itt vagyok. Ki az?

Az orvos. Én, az öreg.

Balassa. *(Meggyújt egy lámpást.)* Te vagy apó, hogy kerültél ide?

Az orvos. *(Sértődötten.)* Valami jogom talán csak van, hogy lássam a lányomat, hogy csinál tal belőle asszonyt.

Balassa. *(Megöleli.)* Persze, persze! Voltál már otthon?

Az orvos. Nem, nem is akarok felmenni. Nem akarom, hogy Helena lásson; nem akarom, hogy ittlétemet megtudja.

Balassa. Valami baj van?

Az orvos. Nincs. Csak egy kis dolgom van itt az orvosoknál; egy gazdag beteget hoztam fel, aki örült. Poklot! én vagyok magam az; minek hazudjak? egy iszonyu és kegyetlen idegbetegség gyötör. Képzeld el, ilyen örültséget: hallucinálók, a te papkisasszonyod beszélget hozzám. Emlékszel-e még rá? Amíg egyik paraszttól a másikig megyek egyedül, az élő sövény megmozdul és o

beszél ki a levelek közül. Nem hagyott nyugodni. Hó, nem hagyom magam. Talán elkövettem ellene valamit. Meg kell bizonyosodnom! Fogtam magamat és amig ti nászúton jártatok . . . Miután már nyugodtan aludt és álmodott, tényleg elkövettem valamit . . .

Balassa. Rémlátás!

Az orvos. Az, az, jól mondod. De beszél hozzám. Az alakját nem látom, csak a hangját hallom.

Balassa. Milyeneket beszél?

Az orvos. Ilyeneket: Engedelmet doktor bácsi, de az élethez nekem jogom van. Olyan szép az élet; nincs más, csak egy. És ön elvette az enyém, elvette! miért tette? Megmérgezett! Miért? *(Suttogva, remegve.)*

Balassa. *(Körülnéz, hogy nincs-e még jelen valaki. Halkan.)* De hisz ez örület!

Az orvos. *(Szárazon.)* A valóság! *(Sötét van a nagy helyiségben, egyetlen villamlámpa ég a két férfi fölött, de világosságából csak halott halvány arcaikra jut. A testük sötétben, két sápadt fej, két kimeredt szempár beszélget egymással. Hévvél, hangosan.)* Igaz. A leány igazat mond: megmérgeztem!

Balassa. Megmérgezte?! Ostobaság — talán nem gyógyította jól, ha nem tudta jobban! Ebbe belebetegedni, borzasztó. A szegénykének meg kellett halnia, el volt végezve, megiratott! Ugyan öreg!

(Mégfogja apósa kezét, mintha le akarna csillapítani. Az meg fejét félrefordítja.)

Az orvos. Ne nézz rám, különben azt kell hinnem, hogy csakugyan örült vagyok. De biztosan tudom, hogy nem vagyok az, bizonyosan tudom, hogy mit tettem. Becsületszavamra mondom neked, hogy ép elmével vagyok és könyörgök neked, hidd el, amit mondok. Iszonyú, hogy elmondom, tulajdonképpen ez is egy nagy gazság, de mégis elmondom. Közölnöm kell valakivel, külön-

ben kiordítom a világba, mindenki számára. Oktalanság és bűn, hogy éppen neked mondom el; éppen neked nem szabadna elmondanom, de amikor te vagy az egyedüli, aki el nem árulsz. De hátha elárulsz, reménykedem abban, hátha elárulsz mégis. Jó volna a dologgal végezni egyszerre, és éppen általad. De, ha úgy lehetne végezni a dologgal, hogy a leányom kimaradjon a végeztőből. Őt ne érintse, ő ne tudja, ha el lehetne altatni arra az időre . . .

(Megtörüli a homlokát nagy, fehér virágos sárga kendőjével; lélekzetet vesz, pihen.)

Várj, minden egyszerre tolul az eszembe, a számra. Meghizok abban az élvezetben, amit nekem most ez a beszéd szerez. Ne félj tőlem; ne izgasd föl magad; ijesztő az arcod, pedig nem is hiszed, amit mondok. Még mindig boldognak tartol és ez nem bizonyít rossz, csak felületes megfigyelőképessegre. Magam is tudom, hogy a látszat ez. Magam is gondoltam, hogy feladom az egész machinációmát és mint valami penzióba, behelyeztetem magam a Lipótmezőre. Egészen jól fogok ott elélegélni, gond nélkül, kartyázva a fiatal kollégákkal, vacsorálgatva a főorvosokkal, akik velem együtt jártak a klinikára. Néha, a tekintély kedvéért pofonvágnék egy apólot, pozícióm érdekében dühöngök egy cseppet, hogy ki ne dobjanak. Nem is rossz mód, mert titeket sem alterálna valami különösen. Hát megörültem, hát ez nálam okosabb és fiatalabb emberrel is megessett már. Néha láthatnának benneteket, sőt láthatnám az unokáimat is. Mily szép kert van odaát, kertészkedhetnék, élhetnék végre az igaz hivatásomnak. De . . .

Balassa. *(Akaratlanul.)* De . . .

Az orvos. Nem vagyok örült, oly tiszta és ép az elmém, hogy még csak reménységem, sincs a

megőrülésre. Ha van igazság, minden, amit mondok: igaz. Hallgass ide és ne tedd magadat nevetségessé előttem, hogy játszod a pszichiater. A papkisasszonyt megöltem. A leghatározottabban, a legegyszerűbben. Cselekedtem pedig ezt egy fontos és több mellékokból. A fontos ok hazugságnak látszik és ti, akik nem álltok természettudományi alapon, meg sem is értitek. Egy nagy törvény érvényesülését segítettém elő, amikor china helyett arsenikumot adtam neki, amikor megöltem. De nem részletezem előttem a fő indító okomat, nem fogod elfogadni úgy sem.

A mellékokról azonban szükséges egyet-mást elmondani. A lányom. A lányoméért történt, a lányoméért, hogy boldog legyen. Van hozzá joga, vagy nincs? Igazam van, vagy nincs? Aki cselekszik, annak van igaza. Én cselekedtem. Hőstét vittem végbe. Én, én, én . . . gyilkos vagyok! *(Halk nevetés.)*

Balassa. *(Elereszti az orvos kezét. Hátra fordul, alakja a sötétbe vész.)* Ez iszonyú, meg kell örülni, meg kell örülni!

Az orvos. *(Utána megy a sötétségbe.)* Ha van rá talentuma az embernek, megcselekszi, ha nincs: minden hiába. A nehéz dolgon most már átestünk, tudod, hogy mi történt. Eppen ez a fő, hogy tudjad. Ezzel be kell számolnom neked.

Rajtad áll, miképpen használd ezt a számadást. Magadnak tartod, privát használatra? Átadod illetékes helyére? Talán legisjobb volna publikálni! Akkor át kell esnünk egy nagy dolgon, az exhumáczió.

Tudod-e, mi az az exhumáczió? A kis papeleányt kiemelik koporsójából . . . *(Az orvos hangja elfúl; kifizáradt a melle. Leül és sanda szemmel követi a szobában fel és alá járkáló Balassa Imre alakját.)* Némi próbát tettem ezzel, hallottatok róla valamit . . .

(Sanda szemmel vizsgálja, majd mintegy magában kónsziatálja.) Nem voltatok itthon, a nászút, narancsvirág, az illat . . .

Szeretném tudni, nagyon szeretném tudni, hogy milyen véleménynyel vagy ebben a dologban? Mit érzel? Gyüölölsz-e, mert megfosztottalak a menyasszonyodtól, vagy imádsz, mert olyan feleséget adtam neked, aki a világ első asszonya. Igaz, hogy immoralis cselekedet után adhattam csak neked, de te erkölcsös maradhattál mindvégiglen. Neked semmi közöd ahhoz, amit én tettem; te becsületes maradtál. Ha élve marad: szavadhoz híven elveszed, bár nem vágyakozol utána igaz szívvel, bár minden vágyaddal, minden véreddel másra szomjuhoztál. Mért halt meg, mért ölték meg, mért hagyta magát gyep alá tenni? Te tisztán állasz, te és asszonyod oly tisztán álltok, hogy semmit sem kell törődnetök egy vén bolonddal, aki véletlen atyafiságban van veletek. Vagyok ti felelősök értem? Ha még a gyermeketek lennék, nemzetettek, formáltak, neveltetek volna! de az apátok vagytok és soha nem volt arra módotok, hogy befolyást gyakoroljatok rám!

Balassa. Mondja, hogy mindez hazugság, kegyelmezzon nekem!

Az orvos. *(Ingerülten.)* Ostoba ember! Hát miért hazudnám ezt neked!

Balassa. *(Kezét arczába rejtí. Egy pillanatra fel-tiinik a Mariha fehérruhás alakja, amely még homályos. Suttogva.)* Látom, látom! *(Elfojtott zokogással.)* Szegény kis teremtés, szegény kis ártatlan.

Az orvos. *(Föltézi kalapját, indúl az ajtó felé. Kinyitja az ajtót, majd újra becsukja, visszajön.)*

Balassa. Hová megy?

Az orvos. Hová menjek?

Balassa. Ahová lelkiismereted visz. *(Egyszerre emelt hangon.)* Ahová gázságod visz, ahol ördögi

koponyád megszűnik élni és gondolkodni. Menj, és pusztítsd el magadat, hogy ne maradjon nyomod, emléked, semmi jele annak, hogy éltél. . .

Az orvos. *(Kiltörő örömmel.)* Így, így, boldog vagyok, hogy így gyüülölsz engem! Ót tudom, nem lehet, hogy ne imadjad! Csókold meg helyettem, benne vagyok és benne leszek a csókjaidban. A gyermeket szerettem volna látni még, ha be lehetett volna várom, a kicsit, hogy ha lesz. . . Nem fogják az én nevemre keresztelni! Megyek, ne félj, megyek. Csak egy kissé fáradt vagyok, nagy útra indulok, szeretném magam kipihenni. Leülhettek, nem? Jó éjt és sok szerencsét, szívcskéim, az öreg nincs. . .

Ha úgy gondolod, hogy szolgálatot teszek nektek hirtelen halálommal: parancsolj velem. Mondjad meg most, vagy sürgönyözzél; negyvennyolc óra alatt végeztet. De remélem, belátod ennek a szükségtelenségét. Az én szervezetem husz évig igen tisztesen szolgál, oktalanság, sőt jogtalanság lenne megfosztani a működés örömétől. Ha más véleményen vagy, csak mondd ki bátran. Csak egyet kötök ki, azt, hogy Helen ne tudja meg, mért csuktam be a boltot. Gondold meg, hogy ezt nem szabad neki megtudnia. Különben ez inkább érdekedben áll neked, mint nekem. *(Gondolkozik.)* Talán még mondanom is kellene valamit. Eh! De lehet, hogy találkozunk még az életben. Vagy másút? Talán még egyszer terhedre leszek, de az már könnyű teher lesz. A bőröm, mint gyorszállítmány — egy kettő, végezz vele. Adieu, de meg ne mondd, hogy itten voltam! *(Sompolyog kifelé.)*

HARMADIK JELENET.

BALASSA, HELENA.

Balassa *(egyedül föl és alá járkálva gesztikulál, majd lassan bemegy az üveges szobába, leül az asztalhoz, mereven néz maga elé, majd fejét az asztalra lehajítja).*

Helena. *(Fehér csipke hálókötösben, amely egyből van szabva és hasonlatos egy ünnepi inghez. De most még nagy kendőbe pólátva, gyermekek vidámsággal jön lefelé a lépcsőn. A fején ételes kosár. Egy lépcsőfokon megáll.)* Hé, a bubus! hol vagy? Félek! Imre, jöjjön! *(Választ nem kapván, síelve jön lefelé, az egyik asztalra leteszi az ételes kosarat. Hevenyészve, de szinte kiltörő vidámsággal megterit. Aztán odamegy az urához és szó nélkül leülvén, annak feje mellé fekteti a fejét. A cziczát utánözva jóízűen dorombol, majd átfogván férje derekát, halkal énekel:)* Haja baba, elment apa, a malomba. búzát öröl. . . *(Balassa nem reagál. Mire Helena előbb megcsókolja, aztán megriigálja a haját.)* Aludni nem szabad, éjszakások vagyunk!

Balassa. *(Fejét fellámasztja. Fáradtan.)* Engedjen kedves! Dolgozni is kell, nem lehet csokolózni mindég. Maga azt hiszi, hogy az élet egy nagy csók és hogy én királyfi vagyok, akinek semmi egyéb dolga nincs, mint szerelmeskedni. Pedig az élet nem édes csók, hanem mérges harapás.

Helena. *(Csudálkozva.)* Oh be szépen beszélsz, beszéljen így tovább, meg tudnám enni magát, amikor ilyen bölcs. Félek tőle ilyenkor, de az jó. Beszéljen még, de előbb öleljen meg, nézze de szép vagyok. *(Kibontakozik a nagy kendőből. Jelzi, hogy milyen szép; könnyű, és nem decens pongyola van rajta.)*

Balassa. *(Ösztönszerűleg kinyújtja utána karjait, de hirtelen megbánja.)*

Helena. Haragszik rám, vétettem valamit?

Balassa. Maga semmit, az élet. Mint egy veszett kutya, oly kegyetlen, vad és szomorú.

Helena. *(Az ételtől, italtól roskadozó asztalra mutat, elkaczagja magát.)* A nyomor! *(Majd komolyan.)* Igaz, nagyon sok éhes, beteg ember van a világban. Különösen reggel látni őket, amikor piacra megyek. Őlik egymást, hogy melyik hozza haza a kosaramat két krajczárért. Mert én nem adok többet, nem én. Mi kezdők vagyunk és gondolni kell a gyermekeinkre. Pedig szeretnék segíteni minden szegényen, de én asszony vagyok, mért nem beszéltek össze ti férfiak és mért nem hozzátok rendbe a dolgokat?!

Balassa. A testi nyomorúság: az semmi. A lelki gyötrelmek: az minden.

Helena. *(Tettetett komolysággal.)* Igaz, ki kéne irtani a gyűlölséget!

Balassa. Ah, a gyűlölség semmi, a szerelem...

Helena. Álmos vagy édes? Terhedre vagyok? Csak mondjad meg, azért én itt maradok.

Balassa. Hagyjon magamra, megint dolgoznom kell az egész éjszakán!

Helena. Szeretem látni, amikor rajzol. Aztán csak nem fogok aludni, amikor az én kis uram virraszt? Itt ülök, nem szólok egy szót sem, ha meghalok, akkor sem szólok egy szót. Előbb azonban együnk. Irtóztató éhes vagyok.

Balassa. En nem tudok. Nem tudok enni parancsszóra.

Helena. Akkor én sem, egyedül nem eszem.

Balassa. Ehen marad. Hagyjon engem léleken!

Helena. Hagyom, hagyom! *(Durczásan leheveredik a falócára, összeguggbaszkodva letakarja magát a nagy kendővel.)* Már alszom.

(Csend. Majd álomszerű beszélgetésük lassan, vonlatva hangzik.)

Helena. Apóka irt ma megint, egyszerre két levelet. Az egyikben panaszkodik, hogy nem irunk, hogy én már nem szeretem, pedig ő az apám, szerelmesem és a brávóm!

Balassa. A brávója!

Helena. Mit ért alatta? Valami bolondot ért. Talán azt, hogy magát megölné, ha engem nem szeretne.

Balassa. Megölné ő mást is.

Helena. Dehogyné ölné, szegény apóka. Pulykát, csirkét, előtte dugdosva kellett kivégezni, a kis bornyukat éppen sajnálta, egyszer egyet a mészártól kiváltott.

Balassa. Meghibbant elme, az ember előtte kevesebb, mint az állat.

Helena. Csakugyan, apó elméje meghibbant egy kicsinyt. A második levelében meg azt mondja: ne írjatok, hagyjatok magamra. Nagy dolog előtt állok, igazságot fogok szolgáltatni.

Balassa. Szolgáltatásék fölötté és fölöttünk igazság!

(Csend. Balassa arczát az íróasztalra hajtja. Helena figyel. Felül a lócán, majd hozzájá lép. Megfogja a kezét, szinte erőszakosan fölemeli a fejét, az ura tekintetét keresi.)

Helena. Ha nem szeretsz többé, úzz el, de ne kínozz, ne kínozz!

Balassa. Menj innen, menj ki innen!

(Az asszony nem ereszti el, a nyakába kapaszkodik.)

Helena. Nem, nem megyek el. Szeretlek, akarom, hogy szeress, tudom, hogy szeretsz! Mért kínozl hát? Ne kínozz, verj meg, úzz el inkább! ölj meg, mért nem teszed? Bánj velem kegyetlenül, de ne így! Emeljed fel az öklöd és zúzz szét, hozok egy kést, messed ketté a nyakamat, de...

(Beszéde zokogásba ful, nem lehet többé megérteni. Az ura térdére ül. Lecsüggesztett fővel, merően maguk

éll néznek a sötétségbe. Az asszony csendes sírdogálása hallatszik.)

Balassa. Miért sírsz te, hiszen te nem tudsz semmit, semmit, semmit. . .

Helena. (Reáveti magát urára, a nyakába akaszkozik, nyitott ajkával — mint egy macska a kölykét — végigsimítja az ura hideg arcát.) Alakjának buja szépsége dominálni kezd.) Hát te mit tudsz, mondd meg nekem, mit tudsz? Csak nekem mondd meg, a te kis macskádnak, senkinek másnak! (Mindzett az ura fülibe sugja, kéjes hízélgéssel és nyögő sirással, apró csókokaal hintvén minden szava közben.)

Balassa nem tolja el többé magától, sőt a fejét is felé fordítja, gyöngéden meg is öleli, de nem szól, mintha maga előtt is el akarná tagadni az édes, fájdalmas, tilos ölelkezésüket. Mégis, egyszerre visszacsókolja. Egy rémes, rövid kacagás hallatszik az éjszakában.)

Balassa. Ne nevezz! (Elfuló hangon, dühös csöközönnel fojtja el az asszony kacagását.) Ne nevezz, mert megöllek! gyűlöletes nekem, mert így imádom. Úgy kellene, hogy utáljalak, és reszketek érted. Inkább haljak meg én, te, muljon el minden, de maga az enyém. Fázom téled, és szeretném az arcomat bebörtönözni a hajadba. El kellene rugdalnod magadtól, mert úgy szeretlek és nekem el kellene rugnom magamtól téged, mert így szeretsz. Bűn, bűn, bűn, hogy egymáshoz érünk. Simulj hozzám szorosán, erősen, erősebben, még tudok lélekezni, úgy, hogy ne tudjak! . . . Úgy, hogy meghaljak, úgy, hogy meghaljunk mind a ketten. Akarsz-e meghalni velem?

Helena. Akarok, veled!

Balassa. Mikor?

Helena. Most, ha te akarod.

(Eleresztik egymást, reszketve néznek egymásra.)

Balassa. Tudod-e, hogy nekünk nem szabad élni?

Helena. Tudom.

Balassa. Tudod? ki mondta neked?

Helena. Te most, . . . és érzem . . .

Balassa. Tudod-e, hogy mi értettünk meghalt valaki?

Helena. Ki?

Balassa. Az első menyasszonyom.

Helena. Tudom, de te engem szerettél.

Balassa. Téged mindig, senkit mást. És neki ezért kellett meghalnia. Azért, hogy mi egymáséi lehessünk. Megölték.

Helena. Megölték? Ki?

Balassa. Az apád!

Helena. Megölte?!

Balassa. Megmérgezte!

Helena. Ki mondja?

Balassa. Apád.

Helena. Kinek?

Balassa. Nekem, elárulta, nem bírta tovább, itt volt és megmondta.

Helena. Mit tegyünk, mit tegyünk?

Balassa. Elhetünk-e együtt?

Helena. Meghalt egy leány.

Balassa. Föltámadt egy leány.

Helena. Oltsd el a világot, én félek.

Balassa. (Eltolja.) Én is félek; téled.

Helena. Menj akkor tőlem el!

Balassa. El, el . . .

Helena. (Hozzája bujik.) Valaki közénk furakodik, kergessed el!

Balassa. Nem furakodik, lassan jön, látod? Az ágyból lépett ki éppen.

Helena. Nem látom. Még a halálom át is kaczérokodik a fehérségével, a papleány!

Balassa. Hófehérke, édes kis menyasszonyom.

NEGYEDIK JELENET.

VOLTAK. JELENÉS.

(Balassa és Helena az izgalomnak olyan fokán, amelyben a rémlátás a legtermészetesebb. A sötét munkaterem háttérében feltűnik a papkisasszony alakja. Fehér köntösben, amely lehet nász-, de azonképpen halotti ruha is. A fején rózsakoszorú, amely lassan-lassan gloriára változik. Merev alak, lassan jön előre, az élő alakoktól még mindég nagy távolságra megáll.)

Helena. Föld el a szemem, nem akarom a rémes álmaidat látni.

Balassa. Látni akarom, könnyörögni akarok hozzá, bocsánatot akarok tőle kérni.

Jelenés. Én nem haragszom, ahol én vagyok, ott harag nincs.

Balassa. Meghaltál értem!

Jelenés. Édes volt meghalnom érted.

Balassa. Ó meghalt értem és tudta!

Helena. Ne higgy neki, nem tudta, hogy meg kell halnia.

Jelenés. Tudtam, vártam, áhitatos alázattal fogadtam.

Balassa. Mondd tovább én szűz szerelmem, térdem kúszva hadd csókolom szenvedésid könnyeit!

Helena. *(Balassához.)* Te szereted őt, mond meg, ha szereted.

Jelenés. Rám ütöttek, mint vad varjak, megnémultam egy kicsinyt. Jött a lánya és megcsókolt, megharapta ajkamat, jött az apja, s még eszméltem, halkal sügta: meggyógyultál — halva vagy!

Helena. Hazudik, hazudik, ne hallgasd!

Jelenés. Ahol én vagyok, ott nincs hazugság. Csak szeretet van és igazság, nincs földi érzés, csak egy — a szánalom.

Balassa. *(Kibontakozik a Helena karjaiból és a jelenés felé megy.)* Megyek utánad, oh mondd tovább, én fehér angyalom.

Jelenés. *(Változtatott, gyermekesen panaszos hangon.)* Mért jöttél hozzám, szép fekete ember, csendes hervadásnak, falusi cserépbem engem hagyta volna, földi vergődésből, boldog verőfényből kivettem vón részem, asszonyoknak, anyának gyönyörvetes kinjárt soha én ne érezzem!? Oly világos itten, oly tisztaság itten, fáj, fáj, fáj, hogy sohasem éltem.

Egyszer ha megöleltél volna, jer ölelj meg! *(Karját kitarja.)*

Helena. Valamely földi lény jön és el akarna téged csálni tőlem!

Nem engedlek, megállj, válaszsz köztünk és ez irigy árnyék között! *(Megragadja az ura vállát.)*

Jelenés. Úgy, úgy, csak égessed el lelkét fehér testeden! *(Balassa felé fordulva.)* Oh, én előttem nincs titok már. A tudatlan kis lány: a végtelen tekintet, amely sötét szíveken áttekinthet. Tudd meg te is: Az ég a földnek, csak két szerelmet enged meg csupan, hol áldozat a férfi, vagy áldozat a leány. Az egyik a másikért él, elpusztul és meg is hal azért.

Én elmúltam érted, de csak egyszer öleltél volna át, édesebb volna hallanom az angyalok szavát... Így is oly édes, titkos, bánatos, hallom, sorsodról sugva búgnak, most: Még csókok forró, még lel a láz, szerelmes nőben hű hitvest találsz, de a láng téged im' emészt és harapva csókol, forrva nő, én szép emberem, te lész az omlatag hamú és az örök láng a nő. Bűnben fogantott a nászod, hitvesednek csókja bűn, mert az örökkévalóságot hazudja és az élete egy pillanat, a jövődjé pedig ígérlet, melyet másnak ad!

Helena. Válaszsz!

Balassa. Nem szeretett engem soha senki, csak ez —

Helena. Az a sirszájú fantom!

Balassa. A végtelen szeretet maga.

Helena. Vízükrébe vetődött holdsugárból szöve, ragadd meg, ha tudod, nincs. Én meg vagyok. Forró a karom, tüzel az arczom, mellem égő párnája hív. A tied vagyok egészen és te egészen az enyém vagy. *(Atóleli, szinte átnyalábolja, a szemét a csókjával fódi be.)* Ne láss senkit, csak engemet, én vagyok a látóhatárod, eged és poklod, italod és kenyered, értem születél és miattam mulsz el, mert nincsen czél, csak egy, a szerelem és nincs szerelem csak egy, mely gyáva szóval nem kérdezi, hogy mivé léssz általa, csak érzi szenvedélyét, és ebben van örökkévalósága, mert az neki aának minden pillanatja.

Balassa. Engedj, hetéra!

Helena. Hát az vagyok, csakhogy szárnyaimon a forró egekbe viszlek, amíg ez itt a hús semmiségből csalogat, a hig világosságba, amelynek csúf hulló neve van, ez hogy szeretet... Nosza, menj velem!

Jelenés. Jer, jer!

Helena. Hogy hív az ártatlan, menyasszonyi ágya vetve. Amde koporsója lett. Az apám vetette meg értem, vallom, hiszem és tudom, apámat azért még jobban szeretem. És te is, te gyáva férfi, ha engem szeretsz, még jobban kell imádnod! Resz ketve, félve, hogy megtudhatja az ostoba világ és búcsura inthet minden pillanatban.

Jelenés. Búcsuzzatok!

Balassa. *(Akibe Helena belekapaszkodik.)* Nem enged, húsa a húsomat bilincsbe verte.

Helena. Búcsuzzál te árnyék, siró-rivó semmiség, zöld gyümölcs, cziczomázott ártatlanság. Menj, menj, mert... *(A jelenés felé rohan.)*

Balassa. *(Fölcsúdvá, föllegezve, hogy nem érzi a Helena testét. Kiegyenesedik, haraggal.)* Vége, válsztottam! Menj te, mert eltapodlak.

ÖTÖDIK JELENET.

BALASSA, HELENA, ÉJJELI ŐR.

Az éjjeli őr. *(Kézi lámpását a földre teszi. Világosság. Az alak belépésére ébrednek a viaskodók, akiknek állapota hasonló volt az izgatott álomhoz. Megdöbbenve, csudálkozva, a szemüket törülve néznek maguk elé. A Jelenés elűnik.)* Mérnök úr, egy ember.

Balassa. Mit akar?

Az éjjeli őr. Beteg vagy halott. Hozzak.

HATODIK JELENET.

VOLTAK, AZ ORVOS, MAJD A JELENSÉG.

Az orvos. *(Egy elzúllott napszámos nyaka köré fonva karját, jön. A napszámos leülleti valami géprészre, lefekteti, meglátogatja. Az őr és a napszámos elmennek. A lámpás a földön marad. Előbbiek helyükben meggyökeresedve állanak.)*

Helena. *(Apjához fut.)* Apám, édes apókám, mit tettél!

Az orvos. *(A melléhez szorítja lednya fejét, de nem csókolja meg.)* Semmit. Ép azért jöttem. Valamit fecsegetem ennek az úrnak az imént. Valami bolondot. Nem tudom többé rendbe tartani a kis eszemet. Megviziteltem a hátad mögött. Megrémittem. Talán ittam is valamit az uton. De most már józan vagyok. Ehhez az úrhoz jöttem s nem hozzád. Nyulacszkám, nem jönne közelebb? Az öreg ember — ne féljen — többé nem harag. Jőjjön, valamit mondok, aminek örülni fog.

A tudomány kicsiny és nagy a kország, az éjjel hogy itt voltam, egyet-mást eltagadtam, példának okáért azt, hogy odahaza annyit képzelődtem, hogy végre földadtam magam.

Balassa. Még ez is, tudják!
Helena. Mennyi szenvedés!

Az orvos. Nem hagyott nyugodni. Meg kellett bizonyosodnom. A papkisasszonyt exhumálták.

Balassa. Sirjából kivették! Megzavarták!

Az orvos. Ott voltam, láttam. Ép volt és szinte úde még, szebb, mint az életében. Vannak, akik a halálnak születnek. Mosolygott. Senki hozzányúlni nem mert. Főorvosok és az urak nevettek, megmérgezett egy ilyen ép halott hogyan lehetne? A főfizikus idegcsillapítót irt nekem. Írásokat adtak. A király nevében én most büntelen vagyok. A zsebemben az ítélet! Uracskám, ne utálja, vegye ki. Fölborzolt lelkiismeretét csillapítsa le, a polgári világot nyugtassa meg!

Balassa. Miért rémitettél halálra, miért vetetél a pokolra? Bizonyosságot! (A zsebében megkeresi az írást, mohón olvassa, mélyen és boldogan fölshajt.)

Helena. Én benned hiszek, akármit tettél és veled maradnék, akármit tennél!

Az orvos. Kicsiny leányom, soha többé semmit. Én elestem.

Helena. Hol, apóka?

Az orvos. A síma földön, ott, hol más becsületes ember meg se csúszhatik. A lábam tévedt és ezért most a nyakam fizet.

Helena. Felviszünk az ágyamba, lefektetlek!

Az orvos. Ez a vas itt, jó puha ágy; fektesselek le, takarj be jól, hadd izzadok; mire a más-világra érek, talán kiizzadom a lelkiismeretemet. Gyujtsatok gyertyát, itt ingyen van a világosság, az az idegen úr is jöjjön ide, fogjátok meg a ke-

zetet, mert én most teszek neki egy kis sziveséget, meghalok.

Helena. Apám!

Az orvos. Tudom, tudom, hogy szeretsz; ez nekem fájdalom és mégis jól esik. Hallgass csak ide, módod van egy becsületes emberrel beszélni. Az emberek általjában csakis utolsó óráikban becsületesek, pusztán az a baj, hogy alig hiszi el valaki, hogy ezek az utolsó órák elkövetkeztek.

Ne sírj, örülj, hogy pihenni megyek. És nehogy félreérts, gyönyörű életem volt és gyönyörű az, hogy téged megláttalak és mint a magamét megismertelek. Biztosan tudom, hogy te én vagyok és mégis, bár én elmegyek, te itt maradsz. Én is itt maradok. Semmi okom nincs elmenni és te is menj vissza az uradhoz. Menj vissza hozzá és legyenek hárman, négyen, öten, sokan együtt! Névetni, sírni, élni, pompázni, sokasodni fogtok. Ti lesztek az örökkévalóság!

Es ez az igazság!

Balassa. Esküdjék meg, lánya életére esküdjék, hogy mi az igazság.

Jelenség. (Láthatatlanul.) Esküdjél . . .

Az orvos. Esküdni? kell-e több eskü, mint hogy egy pillanat és a sötétségbe bukom minde nélkül. Jövel, sötétség, jövel, jótékony semmi, üzzetek el az ijesztő, zengő, szózatoss világoasság, amely felém jön, nem látjátok-e? . . . (A Jelenség a legteljesebb világosságban föltűnik, megmozdul. Mind arra felé néznek.)

Helena. Nem látok semmit, nincs itt senki. A lát . . .

Az orvos. Én látom és hallom . . . Indítsátok meg a gépeket, szóljanak az élők, siketüljön meg a föld!

Jelenség. (Lágy hangon.) És vajjon elvehetté-e tőlem? vajjon lehet-e elvenni tőlem az én lelkem-

nek az ő szerelmesét? Engem elaltattál, őt is elaltattad, de én föléledtem, ő is majd fölébred és lelkének égett, besározott szárnyán hozzám kívánczik . . . Nincs mentség, nincs, nincs, kard vagyok, mely közöttük hálók . . .

Balassa. (Aki hallja a Jelenés utolsó szavait.) Ez nem lát-álom, ez a lelkiismeret. Papot, bírót! Esküdjél!

Az orvos. (Hörögve.) Pokol és kárhozat — megöltem. (Lehunnya szemeit, megmerevedik, meghal.)

Helena. (Ráborúl alyja holttestére.)

Balassa. El, ki e halottal, ki ez élővel . . !

Jelenés. (Láthatatlannul.) Utjára engedd, taszítsd el! Bár szived, a mely most eltaszítja, vérezve küszik majd utána, nyomát keresve s hogy megcsókoljad rózsás töviskoronáját, nem hagy nyugodni, élni vágyad. Epedve tikkadsz, epedés után, szomjad a szomjuság oltja el csupán. Azért élsz csak, hogy tönkremenjél . . . Válassz tőle, hogy ha tudsz, emlékezz reám és őt feledd! Ő a bűn leánya!

HETEDIK JELENET.

VOLTAK, MUNKÁSOK.

Munkások. (Kis kézi lámpással jönnek. Egy részük köszönősen vonul keresztül a munkatérmen, egy csoport megáll az ajtóban, megütödvé.) Egy halott.

Helena. (A halottal takargatja.) Az apám, az én apám!

Balassa. Egy bűnös.

Helena. Emberek, az ágyamba vigyék föl.

Balassa. Az én házamba, soha! A törvényházba! (Feleségéhez, erőlyes hangon.) Te pedig válassz, közte s köztem!

Helena. Én vele megyek!

Balassa. Menj! (A munkásokhoz.) Vigyétek a halottat!

(A munkások nagy része elszállingózott, három-négy maradt csak a holttest körül. A sok kézilámpás világossága elmúlt, ám az üvegkupolán keresztül a reggeli nap világosan süt be, egy sugárvéje Helenát éri, akinek alakja szinte szikrázik a piros fénytől. Amint az ajtó felé hátrálván beszél, amint karjait szétterjeszti, lassankint elveszti egyéniségét és eltűnéseinek utolsó pillanataiban a Bűn allegorikus alakjának látszik.)

Helena. Elűzől? Eltaszítasz magadtól! A földön csúszva jössz utánam!

Balassa. Soha, soha!

Helena. Megtalálsz még, de —

Balassa. (Parancsoló, erőteljes és gögös mozdulattal.) Menj! Pokol leánya, bűnnek virága. Pusztulj előlem mindörökre!

Helena. (Emelt fővel int az embereknek, hogy vigyék ki a halottat, amelyet nagy kedőjével gyöngéden még betakar.) Ostoba ember, ki arasszal méred a végzetlent és nem tudod, hogy az a nap, mely nekem nálam nélkül múlt el — az örökkévalóság napja. És a pillanat, amelyben érzed, hogy a más karja ölel át, elpusztult szívednek az összedőlő világ!

Megyek, viszem dicsőült hullámát ki az életbe és látom, mint türod a földet szaglászva utánam, s míg puha erkölcsöd felhőkbe von, kiserkedt ajkad csókolja égő nyomom. És ha a tettetett, oktalan, eltanult erkölcs átkozni kész, térdelve imárod a szégyent, a vést, amelynek a királynője én vagyok . . . Én, én és nem félek tőled, sem a haláltól, sem az élettől, amely ime fölkel előttem, ragyogva, égve, mint maga a nap. Megyek elébe

és végig égem és te áhítózva nézed, velem égsz, de nálam nélkül . . . Könyörögve, bűgva jösz bár utánam, nem fogsz megtalálni, nem érsz be soha — csak a más karjában! (El.)

Balassa. (Kétségbeesett ordítása a zajba ful.) Helena, Helena!

(A teremben mindenfelől kezdődik a munka, búgnak a gépek, ütik az üllőt. Világos reggel van.)

Függöny. —

